

اهمیت پدافند غیر عامل در یک نگاه

معاونت آموزش و پژوهش

تهیه و تدوین: جعفر موحدی نیا

بهمن ماه ۱۳۹۹

اهمیت پدافند غیرعامل در یک نگاه

ناظر: معاونت آموزش و پژوهش سازمان پدافند غیرعامل کشور

تهیه و تدوین: جعفر موحدی نیا

ویراستار: جابر دانش

تایپ: محمد مهدی بیات

گرافیک و صفحه آرایی: عباس چراغ چشم

ناشر: مرکز آفرینش های هنری فاطم

سال چاپ: ۱۳۹۹

نوبت چاپ: چاپ دوم

قطع کتاب: رقعی

کلیه حقوق اعم از چاپ، تکثیر، نسخه برداری برای ناشر و مولف محفوظ است.

نقل مطالب با ذکر مأخذ بلامانع است.

پیشگفتار: ۶

مقدمه: ۸

کلیات: ۱۰

۱- تعریف پدافند غیرعامل ۱۰

۲- تعاریف پدافند (سایبری، پرتوی، زیستی، شیمیایی، کالبدی، الکترونیک، اقتصادی و مردم محور) ۱۱

۳- تاریخچه پدافند غیرعامل در کشور ۱۲

مفاهیم ساختاری پدافند غیرعامل: ۱۶

الف) اساسنامه سازمان پدافند غیرعامل کشور ۱۶

ب) ارکان ستادی سازمان پدافند غیرعامل کشور ۲۱

ج) عضویت سازمان در شوراهای عالی کشور ۲۳

شرحی بر زیر ساخت ها ۲۵

۱- شرح کلی ۲۵

۲- مفاهیم زیرساختی ۲۶

۳- رویکردهای تقسیم بندی زیرساخت ۲۷

۴- مولفه های میزان حیاتی بودن زیرساخت ها ۲۸

۵- دسته بندی های زیرساخت ها در تئوری پنج حلقه واردن ۳۰

اهمیت پدافند غیرعامل ۳۶

۱- آموزه ها و حجت های دینی، شرعی و عقلی قرآن و احادیث و روایات ۳۷

۲- بیانات مقام معظم رهبری ۴۰

۳- اجتناب ناپذیر بودن جنگ ها و لزوم آمادگی دفاعی ۴۳

۴- پدافند غیرعامل و امنیت ملی ۴۵

۵- حفظ جان و صیانت از مردم ۴۸

۶- متنوع سازی منابع، اقدامی مهم و ضروری ۵۰

۷- لازم و ملزوم بودن پدافند غیرعامل و پدافند غیرعامل ۵۱

۵۳	۸- اصل جابجایی و تحرک پذیری
۵۴	۹- پراکنده سازی دارائی ها، ضرورتی مهم و اساسی
۵۶	۱۰- فطری و غریزی بودن دفاع
۵۷	۱۱- توسعه دهنده عدالت اجتماعی
۵۷	۱۲- حفظ و صیانت از سرمایه های کلان ملی
۵۸	۱۳- دفاع لایه ای مانعی اساسی در سخت نمودن تقرب دشمن به اهداف خودی
۶۰	۱۴- ماهیت صلح آمیز و تنش زدا
۶۰	۱۵- مخدوش نمودن اصول جنگ دشمن
۶۰	۱۶- گمراه نمودن دشمن
۶۱	۱۷- عمر و ماندگاری بیشتر
۶۲	۱۸- هشدار دهنده تهدیدات
۶۳	۱۹- ماهیت پیشگیرانه
۶۳	۲۰- جایگزین سازی
۶۳	۲۱- صرفه جویی نسبی در هزینه های تسلیحاتی
۶۴	۲۲- کاهش آسیب پذیری تسلیحات نظامی
۶۴	۲۳- توجه کشورها به ایجاد موانع و سازه های دفاعی در حریم سرزمینی خود در قرن حاضر
۶۶	۲۴- سرمایه گذاری اندیشمندانه و عالمانه

پیشگفتار

پدافند غیرعامل را می‌توان به دو مدل تعریف کرد. نخست تعریف سنتی و اداری آن است که براساس آن پدافند غیرعامل به کلیه اقدامات و تدابیری گفته می‌شود که بدون به کارگیری سلاح، موجب کاهش آسیب پذیری ها و افزایش پایداری ها در برابر تهدیدات خارجی شود. این تعریفی است که در آئین نامه اجرایی آمده است و به تصویب هیأت دولت نیز رسیده ولی به اعتبار اینکه پدافند غیرعامل از يك كلمه به نام «پدافند» به معنی دفاع شروع می‌شود و «غیرعامل» هم به معنی بدون سلاح است در واقع ما می‌خواهیم دفاع بدون سلاح را مطرح کنیم.

وقتی مفهوم دفاع مطرح می‌شود دفاع اساساً عکس العملی در برابر حمله است یعنی دشمن قصد حمله دارد و ما می‌خواهیم در برابر آن دفاع کنیم. در واقع اگر بخواهیم دفاع غیرعامل را تعریف کنیم بایستی ابتدا به نوعی حمله را تعریف کنیم یا مدل حمله را و بعد بگویم سیستم در مقابل این نوع حمله چه دفاعی باید انجام دهد.

امروزه پدافند غیر عامل موضوعی کلان، فراگیر و مرتبط با عرصه‌های متنوع مالی، اقتصادی، تولیدی، صنعتی، ارتباطات و فناوری، اطلاعات، رسانه‌ها، انرژی، امنیت غذایی، زیست، حمل و نقل، دفاعی و... است.

اما شاید بتوان گفت که مهمترین عنصر در پدافند غیرعامل این است که يك تعریف ثابت و یکنواخت ندارد بلکه متغیر و پویا است. این نقطه قوت پدافند غیرعامل محسوب می‌شود چون می‌تواند متناسب با تغییراتی که سیستم حمله کننده و مهاجم دارد خود را برای دفاعی پویا و منعطف آماده می‌کند. این دیدگاه زمانی اهمیت پیدا می‌کند که با مفهومی به نام تهدیدات ترکیبی آشنا باشیم. چون امروز دیگر تهدیدات تک بعدی نیست و ترکیبی از عوامل را در حوزه‌های اقتصادی، سایبری و سیاسی در بر می‌گیرد.

اما اگر به دنبال تعریفی جامع از پدافند غیرعامل باشیم باید بگویم محدود عملکردی پدافند غیرعامل در مقیاس کل کشور است چون باید بتواند پایداری و تاب‌آوری کل سیستم را در برابر تهدیدات انسان ساخت تامین کند.

نکته ای که باید به آن توجه داشت این است که پدافند غیرعامل در همه کشورهای دنیا وجود دارد و معمولاً در قالب‌های مختلفی شکل گرفته و دنبال می‌شود.

پدافند غیرعامل در کشور ما از غفلتی چند دهه ای رنج می‌برد. بسیاری از زیرساخت‌های حیاتی ما چه در سالهای قبل از انقلاب و چه پس از آن، بدون توجه به آسیب پذیری‌ها و تنها براساس الزامات ایمنی ساخته شده است. اما سرانجام پس از گذشت ۲۵ سال از پیروزی انقلاب که وجود چنین ساختار و سازمانی با ماموریت‌های راهبردی مورد غفلت واقع شده بود با تدبیر مقام معظم رهبری این سازمان در سال ۱۳۸۲ تشکیل شد. در واقع این نقیصه در کشور ما توسط رهبر معظم انقلاب کشف و دستور آغاز فعالیت در این خصوص صادر شد. ماموریت سازمان پدافند غیرعامل کشور به صورت کلان رصد و پایش تهدید و تشخیص تهدیدات در

سطوح و وجوه مختلف و ماموریت دوم رصد و پایش آسیب‌پذیری‌ها و ضعف‌ها است. این آسیب‌ها و ضعف‌ها بر اثر غفلت‌ها یا تغییراتی که احتمالاً در اثر پیشرفت فناوری‌ها و تغییرات این حوزه ایجاد شده است رخ می‌دهد. ماموریت سوم نیز رصد مخاطرات و ریسک‌ها برای کل کشور است. سازمان پدافند غیرعامل کشور باید تهدیدات را رصد و برای مقابله با آنها برنامه ارائه کند. اولین گام هم در این مسیر کاهش آسیب‌پذیری است. این کاهش البته نسبی و دائمی است یعنی هرچقدر که ممکن باشد انجام می‌شود. دیگر اقدام سازمان پدافند غیرعامل افزایش پایداری ملی و به عبارتی افزایش تاب‌آوری در برابر تهدیدات است. همچنین باید تداوم کارکرد نهادها و مجموعه‌های کشور تسهیل و تضمین شود تا در شرایط تهدید و یا ایجاد مخاطرات اگر خدمتی در کشور وابسته به یک زیرساخت است، آن زیرساخت سالم و فعال باقی بماند و بتواند به فعالیت خود ادامه دهد. همچنین یکی از مهمترین وظایف سازمان پدافند غیرعامل کشور ایجاد بازدارندگی برای کشور است به گونه‌ای که نوعی استحکام و تاب‌آوری ذاتی در ساختارهای کشور ایجاد شود تا دشمن را از اهدافش منصرف کند. در اینجا ما دچار دو مفهوم هستیم. وحدت و کثرت است.

وحدت در مفاهیم پایه در موضوع پدافند غیرعامل مثال‌های متعددی دارد، مانند تهدید، آسیب، ریسک، پایداری، تاب‌آوری، بازدارندگی و غیره. در همه حوزه‌ها باید این مقوله‌ها دنبال شود. چون دفاع، امنیت، تاب‌آوری مفهوم‌های یکپارچه و عام هستند و نمی‌توان آن‌ها را جزء جزء کرد. در مقابل اما، کثرت بدین معناست که این موضوعات در همه حوزه‌ها هستند و می‌توانند در تمام حوزه‌هایی که به تعبیری دارای اهمیت راهبردی و عملیاتی برای کشور است، شکل گیرد.

این وحدت و کثرت جزء ذات ماموریت‌های سازمان پدافند غیرعامل است. سازمان پدافند غیرعامل کشور در مخاطره‌شناسی، تهدیدشناسی و شناسایی ریسک تخصص دارد و می‌تواند راه حل‌هایی ارائه کند تا مخاطرات کاهش یافته، آسیب‌ها کم شده و به تهدیدها پاسخ داده شود. در خیلی از موارد پاسخ به تهدید به صورت بخشی شکل نمی‌گیرد و باید به صورت جامع و یکپارچه باشد. به عبارتی وحدت در تجمیع مولفه‌های پاسخ به تهدید شکل می‌گیرد. بنابراین این وحدت و کثرت جزء مفهوم ذات کار است و تناقضی در آن وجود ندارد بلکه تجمیع موضوعاتی به نام تهدید، آسیب و ریسک بوده و همزمان در عرصه‌های مختلف هم توزیع شده‌اند.

با تمام آنچه گفته شد، موفقیت سازمان پدافند غیرعامل کشور در ماموریت‌های خود یا به عبارت بهتر، استقرار نظام پدافند غیرعامل در تمام ارکان کشور، نیازمند یک اجماع و فهم مشترک از مفهوم پدافند غیرعامل است. تنها با شناخت تهدیدات و ایجاد یک فهم مشترک در مورد پدافند غیرعامل به عنوان یک سپر مستحکم در برابر تهدیدات است که رعایت اصول و الزامات پدافند غیرعامل تبدیل به یک مطالبه خواهد شد و خواهیم توانست تاب‌آوری کشور را در برابر تهدیدات در بالاترین سطح خود حفظ کرده و از مردم و دارایی‌های ملی محافظت کنیم.

مقدمه

موضوع پدافند غیرعامل در جهان هستی از قدمتی به طول تاریخ حیات انسان برخوردار است. انسان‌های اولیه به صورت فطری برای در امان ماندن از خطر تهاجم حیوانات و تهدیدات پیرامونی و حفظ جان خود، به غارها، بالای درختان و دیگر مکان‌های امن طبیعی پناه می‌بردند و این موضوع در طبیعت نیز از سوی خداوند حکیم به صورت غریزی در نهاد حیوانات جهت دفاع از خود به ودیعه گذاشته شده است. گفتنی است که بیشتر سیستم‌های دفاعی حیوانات دارای صبغه دفاع غیرعامل می‌باشد؛ به طوریکه می‌توان طبیعت را مدرسه علم دانسته و حیوانات را نخستین کارگران تمدن در انتقال روش‌های دفاعی، حفظ جان و ادامه حیات به انسان‌ها محسوب نمود و جوامع انسانی نیز به مدد بهره‌گیری از عقل و شعور خود، آن را متناسب با تهدیدات فراروی و تجربیات اخذ شده، به تدریج توسعه و ارتقاء داده‌اند.

با متمدن شدن تدریجی جوامع بشری و شکل‌گیری زندگی شهری، انسان براساس احساس نیاز به امنیت که همواره از ضروری‌ترین نیازهای وی بوده است، جهت حفاظت شهر از تهاجم دشمنان، اقدام به ساخت دژها، قلعه‌ها، حصار، خندق، دیوارها و موانع دفاعی در پیرامون شهرها نمود. در این راستا در طول تاریخ بشری به موازات تغییر تسلیحات آفندی، ابزار و اقدامات دفاعی نیز شاهد تغییر و تحول چشمگیری بوده و این پیشرفت و فناوری کماکان ادامه یافته و روندی افزایشی به خود گرفته است و در عصر حاضر، توجه کشورها را به لزوم به کارگیری پدافند غیرعامل در راهبردهای دفاعی مربوطه با هدف مصون‌سازی زیرساخت‌های حیاتی، حساس و مهم و ارتقای امنیت ملی خود مضاعف نموده است؛ به طوریکه هیچ کشوری در مسیر توسعه و امنیت، خود را بی‌نیاز از انجام اقدامات پدافند غیرعامل نمی‌داند.

در این گذر، تشکیل سازمان پدافند غیرعامل در هشتم آبان ماه ۱۳۸۲ براساس فرمان مقام معظم رهبری "مدظله‌العالی" نقطه عطفی بنیادین در تاریخ دفاعی کشور، در جهت تقویت بنیه دفاعی و ارتقای امنیت ملی کشور محسوب می‌گردد. در این نوشتار سعی گردیده است پس از تبیین چند موضوع اساسی، اهمیت و ضرورت پدافند غیرعامل در حد اختصار با ذکر مصادیق لازم بیان شود.

جعفر موحدی نیا

❁ کلیات :

• ۱- تعریف پدافند

الف) تعریف لغوی :

از منظر واژه شناسی، واژه پدافند از دو بخش "پد" و "آفند" تشکیل شده است. در فرهنگ و ادب فارسی "پاد" یا "پد" پیشوندی است که به معنی (ضد، متضاد، پی و دنبال) است و هرگاه قبل از واژه‌ای قرارگیرد، معنای آن را معکوس می‌کند. واژه "آفند" نیز به معنای (حمله، جدال، پیکار، و تهاجم) است. بنابراین پدافند در واقع آن عملی است که برضد آفند صورت می‌گیرد. معادل انگلیسی پدافند (defense) و معادل انگلیسی پدافند غیرعامل (passive defense) است.

ب) تعریف مصوب قانونی:

کوتاه ترین تعریف پدافند غیرعامل، دفاع بدون سلاح می‌باشد.
تعریف مصوب قانونی پدافند غیرعامل در بند (۱) سیاست‌های کلی پدافند غیرعامل مجمع تشخیص مصلحت نظام چنین آمده است:

«مجموعه اقدام‌های غیر مسلحانه ای که موجب افزایش بازدارندگی، کاهش آسیب‌پذیری، تداوم فعالیت‌های ضروری، ارتقای پایداری ملی و تسهیل مدیریت بحران در مقابل تهدیدها و اقدام‌های نظامی دشمن می‌شود.»

مولفه‌های پنج‌گانه مندرج در تعریف یاد شده، در حقیقت ثمره و نتیجه اقدامات پدافند غیرعامل می‌باشد. بدین مفهوم که چنانچه مجموعه اقدامات پدافند غیرعامل در زیرساخت‌های حیاتی، حساس و مهم رعایت گردد و اجراء شود، موجب افزایش بازدارندگی، کاهش آسیب‌پذیری، تداوم فعالیت‌های ضروری و تسهیل مدیریت بحران می‌گردد. توضیح اینکه منظور از تهدیدها در سطر آخر تعریف مصوب قانونی یاد شده، تهدیدات سایبری، زیستی، کالبدی، پرتوی، شیمیایی، و... است. موضوع قابل توجه این است که تهدیدات فراروی حوزه مسئولیتی و ماموریتی سازمان پدافند غیرعامل کشور، تهدیدات یاد شده

است که از جنس تهدیدات انسان ساخت (Man made Threats) می باشد، تهدیدات طبیعی (Natural threats) از قبیل سیل، زلزله، سونامی، بهمن، سرما، خشکسالی، طوفان، گردباد، فرونشست زمین، و... در حوزه مسئولیتی سازمان مدیریت بحران کشور است که در زیر مجموعه ساختاری وزارت کشور قرار دارد.

• ۲- تعاریف پدافند: (سایبری، پرتوی، زیستی، شیمیایی، کالبدی، الکترونیک، اقتصادی و مردم محور)

❁ پدافند سایبری: مجموعه اقدامات سایبری و غیرسایبری است که توانمندی رصد، پایش، تشخیص تهدید، استخراج آسیب پذیری، تجزیه و تحلیل میزان خطر، مدیریت و کنترل تهاجم سایبری، بازیابی اطلاعات و تولید قدرت پاسخ گویی به تهدید سایبری دشمن را ایجاد می کند و موجب مصون سازی، کاهش آسیب پذیری و حفاظت از سرمایه های ملی سایبری و زیست بوم سایبری کشور می شود و با تولید بازدارندگی امکان تهاجم سایبری را از کلیه متخصصین سلب می نماید.

❁ پدافند پرتوی: به مجموعه ای از اقدامات شامل: رصد و پایش، آشکارسازی، هشداردهی، تشخیص، تصمیم و عملیات، کنترل و حفاظت و پیشگیری، امداد و نجات، درمان، بازیابی و بازتوانی منابع، محدود سازی و رفع آلودگی در برابر تهدیدات پرتوی، برای به حداقل رساندن آثار و عواقب زیانبار ناشی از آنها اطلاق می گردد

❁ پدافند زیستی: به مجموعه ای از اقدامات شامل: رصد و پایش، آشکار سازی، هشداردهی، تشخیص، تصمیم و عملیات، کنترل و حفاظت و پیشگیری، امداد و نجات، درمان، بازیابی و بازتوانی منابع، محدود سازی و رفع آلودگی در برابر تهدیدات زیستی که موجب حفاظت از سرمایه های ملی در برابر تهدیدات زیستی و کاهش آثار و عواقب ناشی از آن ها

پدافند شیمیایی: به مجموعه ای از اقدامات پیشگیرانه شیمیایی شامل: رصد و پایش، تهدیدات و حوادث شیمیایی، تشخیص و اعلام وضعیت، محدود سازی منطقه آلوده، رفع آلودگی، امداد و نجات، درمان مصدومین،

پاکسازی منطقه آلوده، بازیابی، آموزش، تمرین، ارتقاء آمادگی، کاهش آسیب پذیری ها، مصون سازی زیرساخت های شیمیایی و مدیریت بحران حوادث شیمیایی کشور در برابر هرگونه تهدید و حادثه متصور، پدافند شیمیایی اطلاق می گردد.

❁ **پدافند کالبدی:** به مجموعه ای از اقدامات فنی و مهندسی که بمنظور ارتقای پایداری، کاهش آسیب پذیری و تداوم خدمات ضروری دارائی های فیزیکی مراکز ثقل انجام می شود، اطلاق می گردد

❁ **پدافند الکترونیک:** به مجموعه ای از اقدامات پدافند غیرعامل در حوزه الکترونیک اطلاق می گردد که به کارگیری آن ها به مصونیت، استفاده پایدار و مداوم و تسهیل مدیریت بحران در این حوزه از سرمایه های الکترونیک کشور در برابر تهدیدات این حوزه می انجامد.

❁ **پدافند اقتصادی:** دفاع با ابزارهای اقتصادی و به تعبیر دیگر، پدافند اقتصادی به مجموعه اقدامات کشور به منظور مقابله با تهاجمات اقتصادی دشمن اطلاق می گردد.

❁ **پدافند مردم محور:** به مجموعه اقدامات و تدابیر در حوزه مردم و زیرساخت های خدمات رسانی و تأمین نیازهای اساسی مردم باهدف صیانت و حفاظت از جان و مال مردم، ارتقاء استانه تحمل مردم در شرایط اضطراری بحران ناشی از جنگ، پایداری و استمرار تأمین نیازمندی های ضروری آنها، اطمینان بخشی، آرامش بخشی و افزایش همگرایی مردم و حاکمیت اطلاق می گردد.

۳- تاریخچه پدافند غیرعامل در کشور :

الف) قبل از انقلاب اسلامی :

در بهمن ماه سال ۱۳۳۵ نهادی تحت عنوان "سازمان دفاع غیر نظامی" با ۳ معاونت (فنی، عملیات و آموزش، اداری و مالی) و ۵ مدیریت کل و یک مرکز

مقابله با حریق، پس از تصویب مجلس شورای ملی در تشکیلات نخست وزیری وقت شکل گرفت و سازماندهی گردید. تهدیدات فراروی سازمان دفاع غیر نظامی یاد شده، شامل تهدیدات طبیعی و تهدیدات خارجی (نظامی) بوده و مأموریت سازمان مذکور شامل موارد زیر تعریف و تعیین گردیده بود:

- هدایت، کنترل و پشتیبانی مردم حین حوادث و بلایای طبیعی.
- کمک، امداد و نجات مصدومین.
- کاهش آسیب پذیری های کشور در برابر تهدیدات خارجی.

در ۱۸ بهمن ۱۳۳۷ سازمان یاد شده از تشکیلات نخست وزیری جدا گردید و به وزارت کشور ملحق شد.

الف) بعد از انقلاب اسلامی :

✽ احساس نیاز تشکیل سازمان پدافند غیرعامل در بعد از انقلاب اسلامی، به صورت مکرر در کشور حس شده بود. در دوران دفاع مقدس، چنین مرکزی وجود نداشت و فقدان آن به صورت جدی احساس می شد و بعد از اتمام جنگ نیز تصور می گردید که بازدارندگی حاصل از دفاع مقدس می تواند تا مدت ها کشور را از تهدیدات دشمن مصون نگاه دارد. یکی از اشکالات دیگر این بود که رویکردهای لازم در حوزه پدافند غیرعامل بر اساس رویکرد سنتی استوار بود و به استمرار و تنوع و طیف تهدیدات جدید دشمن توجه اساسی مبذول نمی گردید. بعد از اجرای چند برنامه میان مدت پنجساله توسعه کشور، مشخص گردید که برنامه های توسعه، نیازمند یک سری ملاحظات و اقدامات دفاعی ایمن ساز پایدار در مقابل تهدیدات فراروی می باشد. لذا با تغییر شکل شیوه های تهدید، مسئولان کشور به این نتیجه رسیدند که یک ساختار سازمانی لازم است تا این موضوعات را برای پیش بینی و مدنظر قرار گرفتن آن در برنامه های توسعه و پیشرفت، سازماندهی، هدایت و راهبری نمایند.

بعد از پیروزی انقلاب اسلامی، سازمان مذکور برابر لایحه شورای انقلاب اسلامی در سال ۱۳۵۹ به سازمان بسیج ملی واگذار گردید که به نتیجه مطلوب نرسید. فرآیند تغییرات حوزه مسئولیتی بعد از سال ۱۳۵۹ تا قبل از تشکیل سازمان پدافند غیرعامل در سال ۱۳۸۲ به قرار زیر بوده است:

- محول شدن مأموریت به مدیریت برنامه‌ریزی دولت؛
- واگذار شدن مسئولیت به قرارگاه پدافند هوایی خاتم الانبیاء (ص).

پس از تاخیر ۲۳ ساله، وجود خلأ ساختاری از سال ۱۳۵۹ الی سال ۱۳۸۲ حاصل از فرازونشیب‌های یاد شده و مواجه شدن با سعی و خطاهای مکرر به دلایل عدیده، نهایتاً با شکل‌گیری کمیته دائمی پدافند غیرعامل در ستاد کل نیروهای مسلح، حوزه مسئولیتی یاد شده مشخص و سازمان پدافند غیرعامل کشور در هشتم آبان ماه سال ۱۳۸۲ براساس فرمان مقام معظم رهبری (مدظله العالی) تشکیل و با سازماندهی آن یکی از خلأهای عمده اساسی در ساختار دفاعی کشور مرتفع گردید.

مفاهیم ساختاری
پدافند غیرعامل

❁ مفاهیم ساختاری پدافند غیرعامل :

انجام اقدامات پدافند غیرعامل برابر قوانین مصوب، شامل کلیه مراکز و زیرساخت‌های حیاتی، حساس و مهم (احداث شده و در حال بهره برداری، در حال احداث و توسعه آتی) می‌باشد که باید با اتخاذ تدابیر و برنامه‌ریزی‌های لازم کوتاه، میان و بلند مدت توسط دستگاه‌های اجرایی، سازمان‌ها، نهادها و مراکز مربوط براساس سیاست‌گذاری، هدایت، راهبری و کنترل و نظارت سازمان پدافند غیرعامل کشور انجام پذیرد.

الف) اساسنامه سازمان پدافند غیرعامل کشور

اساسنامه سازمان، طی گردشکار مورخ ۹۲/۱۱/۲۹ از سوی ستاد کل نیروهای مسلح حضور مقام معظم رهبری (مدظله العالی) تقدیم و معظم له آنرا جهت اقدام، مورد تایید و تصویب قرار دادند.

اساسنامه یاد شده شامل ۲۲ ماده بوده که در ابتدای ماده (۱)، جایگاه و شخصیت حقوقی سازمان را بدین مضمون مشخص نموده است که سازمان پدافند غیرعامل نهادی حاکمیتی در دو حوزه لشکری و کشوری است؛ یعنی ساز و کار سازمانی و

ساختاری آن در موضوع تهدید شناسی و رصد و پایش تهدیدات در بخش لشکری زیر نظر ستاد کل نیروهای مسلح است و در بخش اقدام در دستگاه‌های اجرایی قرار دارد و از این منظر، کشوری محسوب می‌شود.

سازمان پدافند غیرعامل به لحاظ جایگاه، هم تراز وزارتخانه در بخش کشوری و هم سطح نیرو در بخش لشکری است. جایگاه رئیس سازمان هم‌تراز با وزیر و فرمانده نیروهای نظامی است و می‌تواند در این دو بخش و با این چارچوب فعالیت نماید. و در واقع می‌توان گفت که این اساسنامه همه حوزه‌های اصلی کشور را به شرح ذیل پوشش می‌دهد:

- حوزه کشوری شامل کلیه دستگاه‌های اجرایی شامل وزارتخانه‌ها و شرکت‌های دولتی
- حوزه لشکری شامل کلیه بخش‌های نظامی، انتظامی و دفاعی.
- نهادهای عمومی غیر دولتی، مردم نهاد، شرکت‌های خصوصی و نیز زیرساخت‌هایی که برابر اصل (۴۴) قانون اساسی به بخش خصوصی واگذار شده‌اند.

❁ اساسنامه در سه لایه و ظایف پدافند غیرعامل در کشور را تقسیم بندی نموده است :

۱) در لایه اول، وظایفی برای خود سازمان پیش بینی شده که سازمان به عنوان یک نهاد سیاست‌گذار، برنامه ریز، هدایت کننده و راهبر، نظارت کننده و مجری در بعضی پروژه‌های خاص موضوعات پدافند غیرعامل را در سطح کشور سیاست‌گذاری، برنامه ریزی و هدایت می‌کند و در واقع مسئولیت راهبردی کلان پدافند غیرعامل را در کشور به عهده دارد.

۲) لایه دومی که در ماده (۱۱) اساسنامه و به صورت مشخص به آن پرداخته ، مسئولیت پدافند غیرعامل در دستگاه‌های اجرائی است که به عهده رئیس دستگاه می‌باشد و می‌تواند قائم مقام یا یکی از معاونین خود را با اختیارات کافی به سازمان پدافند غیرعامل برای انجام اقدامات پدافند غیرعامل معرفی نماید.

۳) لایه سوم، استان‌ها هستند. استانداران مسئولیت پدافند غیرعامل در استان مربوطه را بر عهده دارند و اقدامات پدافند غیرعامل را باید در استان، انجام دهند.

موضوعات پدافند غیرعامل در سه لایه یاد شده به صورت سلسه مراتبی انجام و همه حوزه‌های اصلی کشور را پوشش می‌دهد. یکی از نکات پراهمیت این است که همه در دستگاه‌های اجرایی و استان‌ها، مسئول پدافند غیرعامل در حوزه مربوطه هستند و می‌باید آن را با جدیت دنبال نمایند؛ به شکلی که بتوان تهدیدات فراروی کشور را در هر بخش و در هر حوزه ای، مطالعه، پایش و رصد نموده و با کاهش آسیب پذیری‌های موجود، و ایمن سازی، موجب تداوم فعالیت‌های ضروری در شرایط وقوع بحران گردید.

• در ماده (۷) اساسنامه، ارکان سازمان را بدین صورت معرفی نموده است، ارکان

سازمان عبارتند از:

(الف) کمیته دائمی (شورای عالی)

(ب) رئیس سازمان

(ج) کمیته پدافند غیرعامل دستگاه‌های اجرائی و استان‌های کشور

برابر ماده (۸) اساسنامه، کمیته دائمی متشکل از رئیس ستادکل نیروهای مسلح به عنوان رئیس، رئیس سازمان پدافند غیرعامل به عنوان دبیر و حضور وزرای کشور، دفاع و معاون برنامه ریزی و نظارت راهبردی ریاست جمهوری و رئیس کمیته امنیت ملی مجلس شورای اسلامی و یکی از معاونین ستاد کل نیروهای مسلح

تشکیل می‌شود و مصوبات آن با ابلاغ دبیر کمیته دائمی در کلیه دستگاه‌های اجرایی، همانند دستور رئیس جمهور، لازم‌الاجرا است. مصوبات کمیته دائمی شامل اسناد راهبردی، آیین نامه‌ها، دستورالعمل‌ها، مقررات، طرح‌های ذی‌ربط پدافند غیرعامل در دو حوزه کشوری و لشکری می‌باشد که با رویکرد هدایت متمرکز، موجب ایجاد یکنواختی، همسان‌سازی، وحدت رویه، همگرایی و هم‌افزایی در امور پدافند غیرعامل می‌گردد.

✿ مصوبات کمیته دائمی پدافند غیرعامل کشور :

✿ (قبل از تصویب اساسنامه سازمان پدافند غیرعامل کشور)

- ۱) اهداف عمده، الزامات، اقدامات و سیاست‌های اجرایی، سیاست‌های کلی نظام-۱۳۹۰/۱۱/۱۹
- ۲) قرارگاه پدافند پرتویی کشور (رافع)- ۱۳۹۰/۱۱/۱۹
- ۳) دستورالعمل اجرایی پدافند غیرعامل استان‌ها
- ۴) دستورالعمل تأمین برق اضطراری مراکز حیاتی، حساس، مهم و ضروری-۱۳۹۰/۱۱/۱۹
- ۵) قرارگاه پدافند زیستی (شفا) - ۱۳۹۱/۰۴/۲۰
- ۶) سند راهبردی پدافند زیستی کشور حوزه انسان- ۱۳۹۲/۰۸/۰۵
- ۷) کلیات نظام فنی و اجرایی پدافند غیرعامل- ۱۳۹۱/۰۷/۰۴
- ۸) قرارگاه پدافند سایبری کشور- ۱۳۹۱/۰۹/۱۲
- ۹) سند آیین‌نامه اجرایی سیاست‌های کلی نظام در حوزه سامانه‌های سایبری- ۱۳۹۲/۰۴/۰۵
- ۱۰) سند آیین‌نامه اجرایی سیاست‌های کلی نظام در حوزه پدافند زیستی کشور- ۱۳۹۲/۰۵/۱۶
- ۱۱) سند راهبردی پدافند زیستی کشور- ۱۳۹۲/۰۵/۲۳
- ۱۲) سند راهبردی پدافند پرتوی کشور- ۱۳۹۳/۰۸/۲۷
- ۱۳) سند راهبردی پدافند شیمیایی کشور- ۱۳۹۳/۰۸/۲۷
- ۱۴) سند راهبردی سازمان پدافند غیرعامل کشور- ۱۳۹۶-۱۳۹۲

﴿بعد از تصویب اساسنامه سازمان پدافند غیرعامل کشور﴾

- (۱) آیین‌نامه‌ی داخلی کمیته‌ی دائمی پدافند غیرعامل کشور - ۱۳۹۳/۱۲/۱۷
- (۲) دستورالعمل اجرایی پایش تهدیدات زیستی، پرتوی و شیمیایی و ارتقای آمادگی در مناطق دارای زیرساخت‌های هسته‌ای - ۱۳۹۴/۰۳/۱۰
- (۳) سند راهبردی پدافند سایبری کشور ۱۳۹۴/۰۳/۲۱
- (۴) آیین‌نامه‌ی حمایت از تولیدکنندگان محصولات بومی و نحوه‌ی استفاده از تجهیزات سایبری بومی در زیرساخت‌های حیاتی و حساس کشور - ۱۳۹۴/۰۴/۱۵
- (۵) دستورالعمل اجرایی بند (ع) تبصره‌ی (۳) ماده واحده قانون بودجه ۱۳۹۴ کل کشور - ۱۳۹۴/۰۴/۱۵
- (۶) دستورالعمل اجرایی ساختار، شرح وظایف و تشکیلات تفصیلی واحد سازمانی پدافند غیرعامل در دستگاه‌های اجرایی - ۱۳۹۴/۰۵/۱۲
- (۷) احکام پدافند غیرعامل در برنامه‌ی پنج‌ساله ششم توسعه جمهوری اسلامی ایران - ۱۳۹۴/۰۶/۱۰
- (۸) دستورالعمل تشکیل قرارگاه پدافند غیرعامل تهران - ۱۳۹۴/۰۸/۲۴
- (۹) دستورالعمل نحوه استفاده از تلفن همراه هوشمند در مراکز و مشاغل حیاتی و حساس - ۱۳۹۴/۱۱/۱۴
- (۱۰) آیین‌نامه اجرایی نحوه تبادل داده‌ها و اطلاعات مورد نیاز مرتبط با سامانه‌ی فرماندهی و واپایش سازمان با دستگاه‌های اجرایی ملی و استانی - ۱۳۹۴/۱۱/۱۴
- (۱۱) سند راهبردی پدافند غیرعامل الکترونیک کشور - ۱۳۹۵/۰۲/۲۸
- (۱۲) مقررات تأمین منابع و اعتبارات پدافند غیرعامل - ۱۳۹۵/۰۴/۰۳
- (۱۳) دستورالعمل دفاع حقوقی در برابر تجاوزات سایبری - ۱۳۹۵/۰۶/۰۷
- (۱۴) سند راهبردی پدافند غیرعامل منابع و ذخایر ژنتیکی کشور - ۱۳۹۶/۱۱/۰۱
- (۱۵) آیین‌نامه اجرایی پدافند غیرعامل مرزبانی زیستی - ۱۳۹۶/۱۱/۱۷
- (۱۶) بازنگری سیاست‌های کلی پدافند غیرعامل نظام - ۱۳۹۷/۰۴/۲۴
- (۱۷) آیین‌نامه اجرایی ماده ۵۸ قانون احکام دائمی و بند (پ) ماده ۱۰۶ و ماده ۱۰۹ قانون برنامه پنج‌ساله ششم توسعه کشور - ۱۳۹۷/۰۷/۰۷

- ۱۸) طرح ملی مقابله با حوادث و تهدیدات هسته ای و پرتوی-۱۳۹۷/۰۸/۰۷
- ۱۹) آیین نامه صیانت و حفاظت از اطلاعات، اسناد و مدارک پدافند غیرعامل طرح ها و پروژه های زیرساخت ها، مراکز و تأسیسات حیاتی، حساس و مهم-۱۳۹۸/۰۱/۲۴
- ۲۰) سند راهبردی پدافند غیرعامل حوزه فضایی کشور-۱۳۹۸/۰۵/۱۲
- ۲۱) نظام عملیاتی پدافند سایبری کشور-۱۳۹۸/۰۶/۱۲
- ۲۲) سند راهبردی پدافند غیرعامل شهری-۱۳۹۸/۰۹/۲۴
- ۲۳) نظام عملیاتی پدافند مردم محور (صیانت و حفاظت از مردم در شرایط اضطراری و بحران ناشی از تهدید و جنگ)-۱۳۹۹/۰۳/۲۵

ب) ارکان ستادی سازمان پدافند غیرعامل کشور

ارکان ستادی سازمان در راستای سیاست گذاری، برنامه ریزی، هدایت، راهبری و نظارت در جهت اجرایی نمودن امور در سه لایه (درون سازمانی، دستگاه های اجرایی و استان ها) براساس ماهیت کاری و مسئولیتی، شامل معاونت ها، قرارگاه ها و سایر حوزه های ساختاری نامبرده زیر می باشد که برابر تدابیر و خط مشی ها و سیاست ها و راهبری رئیس سازمان، انجام وظیفه می نمایند، جانشین و معاون هماهنگ کننده در حوزه ریاست سازمان قرار دارند.

❁ معاونت های دستگاهی

- ۱- معاونت امور زیربنایی
- ۲- معاونت امور انرژی
- ۳- معاونت امور صنایع، تجارت و صنایع دفاعی
- ۴- معاونت امور بسیج و امور استان ها
- ۵- معاونت امور سلامت
- ۶- معاونت امور شهری و تهران
- ۷- معاونت امور ارتباطات و الکترونیک و فناوری اطلاعات (فاوا)

❁ معاونت‌های موضوعی

- ۱- معاونت طرح و برنامه و بودجه
- ۲- معاونت طرح ریزی و نظارت فنی
- ۳- معاونت اطلاعات و عملیات
- ۴- معاونت آموزش و پژوهش
- ۵- معاونت توسعه فرهنگی

❁ قرارگاه‌های عملیاتی تخصصی

- ۱- قرارگاه پدافند سایبری
- ۲- قرارگاه پدافند زیستی
- ۳- قرارگاه پدافند شیمیایی
- ۴- قرارگاه پدافند پرتوی
- ۵- قرارگاه پدافند الکترونیک

❁ قرارگاه‌های بنیادین (غیر عملیاتی)

- ۱- قرارگاه پدافند کالبدی
- ۲- قرارگاه پدافند اقتصادی
- ۳- قرارگاه پدافند مردم محور
- ۴- قرارگاه اقلیم و جو

❁ مراکز مطالعاتی و اجرایی

- ۱- مرکز مطالعات راهبردی فنی و مهندسی
- ۲- مرکز پژوهش‌های راهبردی پدافند غیرعامل
- ۳- مرکز آفرینش‌های هنری فاطر
- ۴- مرکز پایش و کنترل

سایر ارکان ستادی:

- ۱- دبیرخانه کمیته دائمی
- ۲- دفتر حقوقی و بازرسی

۳- مدیریت منابع انسانی؛ پشتیبانی و تامین

۴- حفاظت و اطلاعات

۵- عقیدتی و سیاسی

۶- مدیریت مالی و ذیحسابی

۷- حوزه مشاورین

۸- روابط عمومی و بین الملل

۹- دفتر حوزه ریاست

۱۰- دبیرخانه مرکزی

ج) عضویت سازمان در شوراهای عالی کشور

مجلس شورای اسلامی، در جلسه علنی چهارشنبه مورخ بیست و چهارم آبان ماه سال ۹۶، عضویت سازمان را با اکثریت آراء در شوراهای عالی نامبرده زیر تصویب نمود:

(۱) شورای عالی عتف (علوم، تحقیقات و فناوری)

(۲) شورای عالی آمایش سرزمین

(۳) شورای عالی سلامت و امنیت غذایی

(۴) شورای عالی شهرسازی و معماری ایران

(۵) شورای عالی هماهنگی ترافیک شهرهای کشور

(۶) شورای عالی فضای مجازی

برابر مصوبه یادشده، رئیس سازمان در راستای مأموریت ذاتی خود در جهت برقراری، تعامل نزدیک با دستگاه‌های اجرایی کشور و اعمال سیاست‌ها و تدابیر مقام معظم رهبری^(مدظله العالی) در حوزه پدافند غیرعامل، عضو شوراهای عالی نامبرده می‌باشد.

در این خصوص ریاست محترم جمهوری، مراتب عضویت سازمان پدافند غیرعامل در شوراهای نامبرده را براساس مصوبه مجلس شورای اسلامی و تأییدیه شورای نگهبان در مورخ هفتم آذر ماه ۹۶ به وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح ابلاغ نموده است.

شرحی بر
زیرساخت ها

✿ شرحی بر زیرساخت ها:

۱- شرح کلی:

واژه زیرساخت (INFRASTRUCTURE) از سال ۱۸۷۵ میلادی در فرانسه و بعد از آن در انگلیس از سال ۱۸۸۷ میلادی مورد استفاده قرار گرفته است، این واژه از زبان فرانسه اقتباس گردیده است که ترکیبی از دو واژه متصل به هم می باشد، پیشوند آن (INFRA) به معنای «زیر» و یا «مادون» می باشد، زیرا در آن مقطع زمانی قسمت عمده ای از زیرساخت ها مانند (سیستم های انتقال آب، گاز، نفت، انرژی، فاضلاب شهری و ...) در زیر زمین قرار داشتند. واژه بعد از پیشوند (STRUCTURE) به معنی سازه، ساختمان، بنا، ساختار، می باشد.

زیرساخت های حیاتی به عنوان بنیان های اصلی و چارچوب ها و نیازهای محوری هر جامعه و اداره کشور به شمار می آیند و دربرگیرنده تمامی تأسیسات، خدمات، تسهیلات مورد نیاز آن جامعه است و کارکرد پیوسته و مطمئن زیرساخت های حیاتی و حساس، نقش کلیدی در تأمین رفاه اجتماعی، توسعه اقتصادی و امنیت ملی برای کشورها را دارد، بطور کلی زیرساخت ها به نوعی مراکز ثقل^۱ یک کشور محسوب می گردند و در مجموع محور و منشاء تمامی تحرکات، فعالیت ها و قدرت یک کشور هستند که در صورت اختلال یا تخریب هریک، پیکره و کالبد کشور مورد تهاجم فلج می گردد و اداره کشور با سختی و مشکلات جدی مواجه می گردد. امروزه حفاظت از زیرساخت های حیاتی (CIP)^(۲) به صورت یک شاخه علمی در آمده و از جمله اهداف کلیدی تأمین و افزایش ایمنی، امنیت و تاب آوری از طریق تقویت توانمندی حفاظت از سرمایه های ملی به منظور جلوگیری، بازدارندگی، خنثی سازی و یا کاهش اثر تهدیدات انسان ساخت می باشد. موضوع (CIP) و حفاظت از زیرساخت ها در برابر تهدیدات انسان ساخت به طور گسترده پس از حمله ۱۱ سپتامبر ۲۰۰۱ میلادی مصادف با ۲۰ شهریور ۱۳۸۰ در کشور آمریکا و دنیا مطرح گردید. در سازمان پدافند غیرعامل کشور نیز موضوع حائز اهمیت حفاظت از زیرساخت های حیاتی، مطرح و بعنوان یکی از موضوعات اساسی و محوری مصون سازی زیرساخت حیاتی و حساس کشور همواره مورد توجه خاص و محوری قرار گرفته است.

Roads

Airports

Harbors

Railway systems

Energy networks

Utility systems

Education

Healthcare

Social Infrastructure

شکل شماره ۱ - نمونه هایی از زیر ساختها

۲- مفاهیم زیرساختی :

زیرساخت:

زیرساخت به هر آن چیزی اطلاق می شود که یک جامعه مدرن به آن نیازمند است و بدون آن، شکل عادی زندگی و اداره مردم بهم می ریزد؛ از قبیل تجهیزات و تأسیسات انتقال نیرو، تجهیزات ارتباطی و مخابراتی، نیروگاه، پالایشگاه، بیمارستان، بانکها، فرودگاهها، بزرگراهها، پل ها، بنادر، اسکله، سد، شبکه حمل و نقل ریلی، جادهای، مراکز تولید مواد غذایی و دارویی و انبارهای ذخیره آنها، خطوط انتقال گاز و سوخت و آب و ...

زیرساختهای سیستمی

به زیرساختهایی اطلاق می گردد که بر حسب اهمیت، چند زیرساخت دیگر را کنترل می کند و زمانی که آسیب می بیند، زیرساختهای وابسته به آن نیز دچار آسیب می شود.

❁ زیرساخت حیاتی

زیرساختی حیاتی است که در صورت اختلال یا تخریب آن، مولفه‌های امنیت ملی را تحت تاثیر قرارداده و امنیت ملی کشور را به خطر اندازد.

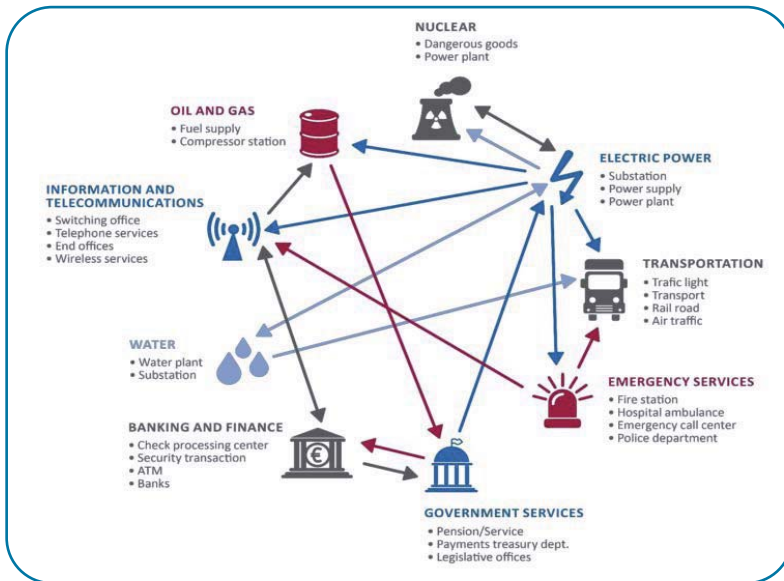
❁ اندرکنش و وابستگی متقابل

اندرکنش، یک ارتباط دو سوی بین دو زیرساخت است که بواسطه آن چگونگی عملکرد هرکدام از دو زیرساخت، تحت تاثیر زیرساخت دیگر است. به عبارت دیگر اگر هر کدام از زیرساخت‌ها وابسته به دیگری باشند دو زیرساخت وابستگی متقابل دارند.

❁ تخریب آبشاری

منظور از تخریب آبشاری در شبکه زیرساخت‌ها، اختلال در عملکرد سایر زیرساخت‌ها در نتیجه خرابی یا اختلال در عملکرد یک زیرساخت است. دامنه این آسیب می‌تواند در لایه‌های مختلف زیرساختی منتشر شده و در بخش‌های مختلف موجب توقف یا اختلال در عملکرد شود. آنچه در یک زیرساخت اتفاق می‌افتد می‌تواند به صورت مستقیم یا غیر مستقیم زیرساخت‌های دیگر و مناطق جغرافیایی وسیع تر را تحت تاثیر قرارداده و امواج و پیامدهایی را در سراسر ابعاد مختلف کشور (اقتصادی، امنیتی و...) منتشر کند.

شکل شماره ۲- اندر کنش و وابستگی متقابل زیر ساخت ها

۳- رویکردهای تقسیم بندی زیرساخت ها

چند وجهی بودن زیرساخت ها به گونه ای است که تقسیم بندی های مشروح زیر در آن وجود دارد:

الف) حوزه

شامل حوزه های کلان زیرساخت ها می باشد، برای مثال حوزه های انرژی، ارتباطات، حمل و نقل، بهداشت و درمان، سیاسی اداری، اقتصاد، غذا، شیمیایی، دفاعی امنیتی و ...

ب) زیرساخت

شامل مجموعه فرایندها و زیرساخت های فیزیکی و انسانی که وظیفه تولید یک محصول خاص را بر عهده دارند؛ برای مثال بخش برق شامل زیرساخت های نیروگاه، دیسپچینگ، پست های برق و شبکه توزیع و فیدرها می باشد و یا

بخش حمل و نقل و شبکه‌های مواصلاتی (جاده‌ای، ریلی، هوایی و آبی) شامل زیرساخت‌های بزرگراه‌ها، آزادراه‌ها، پل، تونل، پایانه‌های مسافرتی، ایستگاه‌های راه‌آهن و خطوط ریلی، فرودگاه‌ها و هواشناسی، بنادر و اسکله‌ها می‌گردد.

۴- مولفه‌های میزان حیاتی بودن زیرساخت

بطور کلی دارائی جرئی از زیرساخت و زیرساخت قسمتی از آن بخش مربوطه و آن بخش نیز جزئی از آن زیر مجموعه و حوزه کلان محسوب می‌گردد. در صورتی که زیرساخت معادل دارائی در نظر گرفته شود، بر اساس شش مولفه زیر، میزان حیاتی بودن زیرساخت تعیین می‌گردد:

الف) اهمیت: شامل پنج سطح ویژه، حیاتی، حساس، مهم و قابل حفاظت است.

علت سطح بندی زیرساخت‌ها، مشخص نبودن زمان تهدید، تعدد قابل توجه زیرساخت‌ها و محدودیت‌های اعتباری می‌باشد. اقدامات پدافند غیرعامل به دلایل یاد شده ابتدا می‌باید در زیرساخت‌های ویژه و حیاتی و سپس در زیرساخت‌های حساس و مهم و قابل حفاظت اعمال گردد. توضیح اینکه انتخاب اهداف و دارائی‌ها توسط دشمن براساس سطح اهمیت آن هدف است. برای مثال حملات هوایی دشمن در مقطع دفاع مقدس به پایانه نفتی خارک، به علت اهمیت بالای آن در مدت ۸ سال (۲۸۸۸ روز)، دوهزار و هشتصد بار مورد حمله هوایی و موشکی دشمن قرار گرفت. سطح بندی میزان اهمیت اهداف در حملات سایبری و سایر تهدیدات انسان ساخت نیز صادق و جاری و مورد توجه دشمن می‌باشد.

ب) ماهیت: جنس زیرساخت را تعیین می‌کند که شامل ۵ دسته (فیزیکی، انسانی، سایبری، غیر فیزیکی یا معنوی، ترکیبی) می‌باشد.

ج) هوشمند یا غیر هوشمند بودن: یعنی هوش از هر نوع آن در زیرساخت وجود دارد یا ندارد، برای مثال ماهیت خانه، شهر و کارخانه در صورت هوشمند بودن یا غیر هوشمند بودن آنها تغییر می‌کند.

د) سیستمی یا سلولی بودن، یعنی ممکن است دارائی متشکل از یک سیستم باشد؛ مثل سیستم چرخه تولید آب، یا یک سلول باشد؛ مثل یک مخزن آب. در حالت سیستمی باید دید که زیرساخت در کجای سیستم قرار می گیرد، (در مرکز سیستم (CORE) و یا دامنه سیستم)، اگر در مرکز سیستم باشد، اهمیت بیشتری پیدا نموده و اگر در کنار و حاشیه سیستم باشد دارای اهمیت کمتری خواهد بود.

هـ) قابلیت تولید خطر، یعنی ممکن است کارکرد یک دارائی، اهمیت کمی داشته باشد، ولی خطر بالایی هم داشته باشد. برای مثال اهمیت کارکرد یک زیرساخت ۲۰ درصد بوده، ولی دارای قابلیت خطر ۹۰ درصدی باشد مانند یک مرکز هسته ای، یک مرکز شیمیایی، یک انبار نگهداری نیترا ت آمونیوم، یک مرکز تصفیه آب توسط گاز کلر، زیرا چنانچه گاز کلر تصفیه خانه نشت کند، موجب به مخاطره افتادن جان مجموعه ای از شهروندان شود.

و) نوع کارکرد: به عنوان مثال وقتی صحبت از زیرساخت آب است، کارکرد از نوع تأمین آب مورد نظر است. در این حالت چنانچه دشمن در استراتژی خود قصد حذف آب را داشته باشد، در چرخه زیرساخت آب به دنبال این خواهد بود که کدام دارائی نقش کلیدی در تأمین آب را دارد و آنرا حذف می کند. توضیح اینکه در تعیین میزان اهمیت کارکرد یک زیرساخت از شاخص ها و معیارهائی نظیر، قابلیت دسترسی^۱، قابلیت ترمیم پذیری^۲، قابلیت جایگزینی^۳، قابلیت شناسائی^۴، میزان آسیب پذیری^۵، میزان تاثیر^۶، ارزش ریالی^۷ و ... استفاده می گردد.

1.ACCESSABILITY
2.RECUPERABILITY/RECOVERY
3.REPLACEMENT
4.RECOGNIZABILITY
5.VULNERABILITY
6.EFFECTS
7.ASSET VALUE

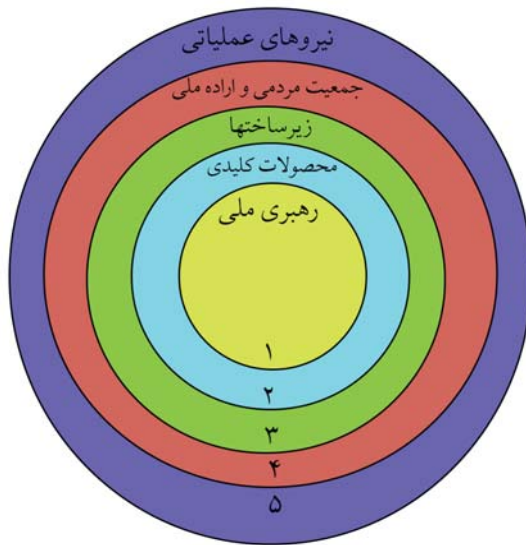
۵- دسته بندی‌های زیرساخت‌ها در تئوری پنج حلقه واردن:

✿ صاحب نظران برجسته نظامی و سیاسی امریکایی، پس از تحمل شکست تاریخی در جنگ ویتنام، مطالعات و تحقیقات گسترده‌ای در جهت بررسی علل شکست امریکا در جنگ مذکور، به منظور دستیابی به راهبرد و شیوه‌های موثرتر جنگ هوایی انجام دادند. مطالعات مذکور توسط سرهنگ مایکل واردن انجام گرفت و تئوری خود را طی جلسه‌ای در دهم اوت ۱۹۹۱ میلادی، همزمان با شروع جنگ اول خلیج فارس با سمت مشاور نظامی امنیت ملی امریکا تحت عنوان "تئوری پنج حلقه واردن" ارائه داد. نتیجه مطالعات و بررسی‌های تحقیقاتی انجام شده توسط وی این بود که مهم ترین علت شکست امریکا در جنگ ویتنام، بمباران کور مجموعه‌ای از اهداف فاقد اهمیت و یا کم اهمیت و صرف هزینه‌های کلان و زمان طولانی در بمباران‌های هوایی و عملیات زمینی در انهدام و تخریب آن‌ها بوده است. در تئوری پنج حلقه واردن که تحت عنوان "استراتژی انهدام مراکز ثقل" مورد پذیرش امنیت ملی امریکا قرار گرفت. رویکرد آقای واردن این بود که به جای بمباران کور اهداف فاقد ارزش باید اهداف ناب، حیاتی و حساس و ارزشمند انتخاب گردیده تا در کمترین زمان، در اثر فلج سازی زیرساخت‌های عمده کشور مورد تهاجم، زمینه شکست کشور مورد نظر و تحمیل خواسته‌های امریکا به آن کشور فراهم شود.

✿ نظریه واردن از سال ۱۹۹۱ دقیقاً مورد استفاده فرماندهان عملیاتی امریکا و متحدین در جنگ‌های ۴۳ روزه سال ۱۹۹۱ میلادی (جنگ اول خلیج فارس)، مناقشه کوزوو (جنگ ۷۹ روزه سال ۱۹۹۱ میلادی ناتو علیه یوگوسلاوی)، جنگ سال ۲۰۰۳ میلادی امریکا و انگلیس علیه عراق، جنگ ۳۳ روزه سال ۲۰۰۳ میلادی علیه لبنان و سایر جنگ‌های

نظامی عمده قرار گرفت و کماکان به عنوان یک نظریه جامع در جنگ های سخت نظامی عصر حاضر مورد استفاده قرار می گیرد.

✿ در تئوری مذکور مراکز ثقل یک کشور شامل ۵ حلقه (دوایر متحد المרכזی) هستند که در مجموع ساختارهای اصلی قدرت و اداره یک کشور محسوب می گردند. در این تئوری مراکز ثقل و حوزه های کلان زیرساختی همانند اعضای یک بدن محسوب می گردند.

ردیف	حلقه ها	معادل انگلیسی	اعضا بدن
۱	حلقه اول - رهبری ملی	Leadership	سیستم عصبی
۲	حلقه دوم - محصولات کلیدی	Key production	سیستم هاضمه و گردش خون
۳	حلقه سوم - زیرساخت های مواصلاتی	Infrastructure	اندام حرکتی (دست ها، پاها و ماهیچه ها)
۴	حلقه چهارم - جمعیت مردمی و اراده ملی	Population & people wills	سیستم روحی و روانی
۵	حلقه پنجم - نیروهای عملیات	Field forces	گلبول های سفید

شکل شماره (۳) جدول مقایسه ای اندام بدن با زیرساخت ها

انجام اقدامات پدافند غیرعامل برابر قوانین مصوب، شامل کلیه مراکز و برای مثال، حلقه دوم واردن با محوریت محصولات کلیدی از قبیل (پالایشگاه‌ها، نیروگاه‌ها، سد‌ها، انبارهای عمده مواد غذایی و دارویی، صنایع سنگین و...) در مقایسه با اندام ارگانیک بدن، همانند سیستم هاضمه و گردش خون انسان است و همان طوریکه انسان بدون آب و غذا قادر به ادامه حیات خود نمی‌باشد، یک حکومت نیز بدون داشتن محصولات کلیدی یاد شده قادر به اداره کشور نمی‌باشد و یا در حلقه سوم واردن، شبکه‌های مواصلاتی و حمل و نقل از قبیل (فرودگاه‌ها، راه آهن، جاده‌ها و اتوبان‌ها، پل‌ها، پایانه‌های مسافرتی، بنادر) همانند اندام حرکتی انسان (دست و پا و ماهیچه) می‌باشند. همانطوری که انسان بدون دست و پا و ماهیچه، فلج محسوب شده و قادر به حرکت نمی‌باشد، یک کشور هم بدون داشتن شبکه‌های مواصلاتی حمل و نقل قادر به تحرک، نقل و انتقال و جابجایی محصولات، مردم و نیروهای نظامی را از مبدا تا مقصد نخواهد داشت. در حلقه چهارم واردن که جمعیت مردمی و اراده ملی می‌باشد به مثابه روح و روان یک انسان محسوب می‌گردند. در این حلقه کشور مهاجم، با انواع و اقسام عملیات روانی و تبلیغات موجب سلب اعتماد مردم و جدا سازی آن‌ها از نظام می‌گردد.

برای مثال، امریکایی‌ها در جنگ دوم خلیج فارس به موازات تهاجمات سخت نظامی بالغ بر چهل میلیون اعلامیه کاغذی (leaflets) توسط بالگرد بر روی سر مردم و نیروهای نظامی برای تخریب روحیه و تسلیم زود هنگام آن‌ها ریختند.

- جنگ نرم با مدرن شدن فناوری‌ها و استفاده گسترده از شبکه های اجتماعی و فضای مجازی توسعه و ارتقاء یافته است که نمود آن در جنگ شناختی، ایجاد بی اعتمادی و ناراضیاتی، تبدیل مسائل جزئی به مسائل کلان، پنهان سازی حقایق و پر و بال دادن به آن‌ها از طریق فضای مجازی به منظور جداسازی مردم از حکومت می‌باشد.

- هدف دشمن در این رویکرد، فروپاشی کشور مورد تهاجم از طریق جنگ نرم می‌باشد که به آن "جنگ بدون خونریزی" نیز گفته می‌شود، تلاش و ترفند دشمن در جنگ نرم شناختی و روایت‌ها که مصادیقی از آن در جدول زیر بیان شده، این است که مردم کشور مورد تهاجم را عاشق کشور مهاجم نموده و دشمن را نجات بخش خود در رسیدن به وعده های فریبکارانه و موهوم داده شده نماید.

- ✿ نشر خبرهای دروغ
- ✿ تحلیل‌های مغرضانه
- ✿ وارونه نشان دادن واقعیت‌ها (سانسور کردن واقعیت‌ها)
- ✿ پنهان کردن جلوه‌های امیدبخش
- ✿ یأس آفرینی در جوانان
- ✿ دیپلماسی منزوی سازی
- ✿ ایران هراسی و عملیات روانی
- ✿ تبلیغات (پروپاگاندا)
- ✿ جنگ رسانه ای در فضای مجازی و شبکه‌های اجتماعی
- ✿ حمایت از نابسامانی و شورش‌های محلی، خیابانی و نافرمانی‌های مدنی
- ✿ تخریب شخصیت‌ها
- ✿ دامن زدن به اختلافات مذهبی و قومی
- ✿ ترویج و الگوسازی از سبک زندگی غربی
- ✿ سرکوب هویت و هنجارهای اسلامی
- ✿ عملیات تروریستی و خرابکارانه
- ✿ عملیات نفوذ
- ✿ تهاجم سایبری به زیرساخت‌های کشور
- ✿ عملیات تروریستی و خرابکارانه
- ✿ تحریم و جنگ اقتصادی با فشار حداکثری
- ✿ ایجاد نارضایتی و بی اعتمادی در مردم
- ✿ تخریب هدفمند فرهنگ و هویت اسلامی (مشروعیت زدایی)
- ✿ متزلزل سازی وحدت ملی
- ✿ ایجاد شکاف و فاصله بین مردم و نظام
- ✿ بزرگ کردن عیوب کوچک و کوچک نشان دادن یا انکار محسنات بزرگ و پیشرفت‌های علمی
- ✿ حذف تدریجی سیرت انقلابی، انقلاب زدایی و دست کشیدن از شعارهای انقلابی به منظور تغییر رفتار (نرمالیزاسیون)

شکل شماره ۴- شبکه های اجتماعی در جنگ نرم

اهمیت پدافند غیرعامل

اهمیت پدافند غیرعامل:

تجارب و شواهد ثبت شده دفاعی در جنگ‌ها و مناقشات دوران گذشته تاریخ بشری و بروز تهدیدات متنوع، ترکیبی، نیابتی، شناختی، ادراکی، چند طیفی و فناورانه مستمر و پایان ناپذیر دنیای پر از چالش و توطئه عمیق عناد آمیز استکبار علیه نظام اسلامی در دهه‌های اخیر، مصادیق انکار ناپذیری است که اهمیت و ضرورت انجام اقدامات پدافند غیرعامل را در جهت مقابله، خنثی سازی و کاهش آسیب پذیری و پیامدهای ناشی از تهدیدات فراروی را ثابت نموده است. موارد مشروحه زیر نمونه‌هایی از این اهمیت و ضرورت می‌باشند:

۱- آموزه‌ها و حجت‌های دینی، شرعی و عقلی «قرآن و احادیث و روایات»

ا با مراجعه به آیات قرآن کریم در می‌یابیم که خداوند متعال، مسلمانان را به دفاع (مسلحانه و غیر مسلحانه) و آمادگی در برابر دشمنان فراخوانده است. درآیه (۶۰) سوره مبارکه انفال می‌فرماید: **(واعذو الهم مااستطعتم من قوه...)** خود را تا آنجا که توان دارید آماده نمایید، برابر نظر مفسرین قرآن کریم، "اعداء" یعنی آماده نمودن به اندازه استطاعت، یعنی هیچ قانع نباشید به یک حدی، هرچه می‌توانید این آمادگی را افزایش دهید و منظور از "قوه" درآیه شریفه، توانمندی و

قدرت است که محدود به قوه نظامی نمی‌باشد. قوه اعم از قدرت نظامی، سیاسی، اقتصادی، فرهنگی، اجتماعی، علمی، مادی و معنوی است. قابل توجه اینکه یکی از مهمترین عوامل افزایش دهنده قدرت دولت‌ها، توانمندی علمی است و درس‌آیه علم و فناوری است که قدرت، ثروت، اقتدار محقق خواهد شد. "ترهبون به" همان چیزی است که در ادبیات سیاسی امروز به آن قدرت بازدارندگی می‌گویند. دشمن اگر نترسد، تعرض می‌کند. به خود جرات می‌هد که تجاوز کند، آمادگی در برابر تهدیدات انسان ساخت، استحکام ساخت داخلی، درونی سازی قدرت و افزایش بازدارندگی در ذات اقدامات پدافند غیر عامل، جاری می‌باشد.

❁ خداوند حکیم در آیه (۱۴۱) سوره مبارکه نساء می‌فرماید "ولن يجعل الله للكافرين على المؤمنين سبيلا" خداوند هیچ راهی را که موجب علو و سلطه کافرن بر مومنین باشد قرار نداده است و یا ای مسلمانان هرگز کاری نکنید که تحت سلطه کافران قرار بگیرید. روح پدافند غیرعامل در درونی سازی قدرت، بومی‌سازی، خودکفائی و خود اتکائی و نفوذ ناپذیری، بر مبنای آیه شریفه یاد شده است که به قاعده فقهی "نفی سبیل" مشهور بوده و استوار می‌باشد.

❁ آیه یاد شده بدون نیاز به هیچگونه تاویلی، تصریح دارد که سلطه کافران بر مومنان به هیچ وجه پذیرفته نیست و واژه "لن"، در ابتدای آیه نشان دهنده این است که این نفی سلطه همیشگی و دائمی است.

❁ الاسلام يعلو ولا يعلى عليه: "اسلام بالا است، و چیزی بالاتر از اسلام نیست"، کلام مبارک حضرت رسول اکرم (ص) و حجت شرعی دیگری در این خصوص می‌باشد.

❁ قاعده نفی سبیل در فقه سیاسی اسلام کاربرد گسترده‌ای دارد و فقها و علمای طراز اول شیعه با الهام گرفتن از آن بارها مسلمانان را از افتادن در دام سلطه استعمارگران نجات داده اند، از نمونه‌های بارز تاریخی به کارگیری این قاعده، نهضت تحریم تنباکو است که در مقابله با استراتژی استعماری بریتانیا برای تسخیر و قبضه اقتصاد ایران به رهبری مرجع تقلید زمان، میرزا محمد حسین شیرازی شکل گرفت و دسیسه استعمار انگلیس در ایران را درهم شکست و مرحله‌ای مهم در بیداری مردم ایران در برابر استکبار و استبداد را رقم زد.

نمونه دیگر، ماجرای کاپیتولاسیون (مصونیت قضائی اتباع امریکا در ایران) است که طی لایحه‌ای در ۲۱ مهر ۱۳۴۳ توسط رژیم پهلوی به دستور امریکا به مجلس برده شد و مورد تصویب قرارگرفت و سلطه کفار را بر مسلمین در ایران تثبیت نمود. این رویداد، قیام مردم ایران به رهبری امام خمینی (ره) را به دنبال داشت و در نهایت به پیروزی انقلاب اسلامی ایران منجر شد، توضیح اینکه امام خمینی (ره) فتوای تاریخی ضد امریکائی و ضد کاپیتولاسیون خود را بر اساس قاعده فقهی نفی سبیل صادر نمود و آغاز اعلامیه امام پس از نام خدا به آیه "ولن يجعل الله للكافرين على المؤمنين سبيلا" مزین شده بود.

نمونه‌های دیگری از جلوگیری سلطه کفار بر مسلمین توسط مراجع تقلید، اعتراض به لشکرکشی روس‌ها به ایران در آخر سلطنت محمد علی شاه، فتوای تاریخی اشغال لیبی توسط ایتالیا خطاب به تمامی مسلمانان اعم از عرب و عجم، صدور فتوای جهاد در عراق علیه نیروهای انگلیس از سوی سید محمد کاظم طباطبائی یزدی در سال ۱۹۱۴ میلادی در استانه جنگ جهانی اول بوده است. این مبارزه بی امان علیه سلطه استعمار انگلیس بر سرزمین مقدس عراق پس از شش سال در نهایت منجر به پیروزی و اعلام استقلال عراق از زیر سلطه انگلیس و حکومت عثمانی گردید.

نفی سلطه در برابر نفوذ دشمن که در تعالیم آسمانی ما به شدت محکوم و نکوهیده شده است تنها شامل حوزه سیاسی نمی‌شود بلکه تمامی حوزه‌های اقتصادی، تولیدی، فرهنگی، اجتماعی (رسانه‌ها، شبکه‌های اجتماعی و مجازی، اینترنت، و...) را در بر می‌گیرد.

بند پنجم و بند ششم اصل سوم قانون اساسی، بند هشتم اصل چهارم و سوم، اصل هشتاد و یکم و اصل (۱۵۳) قانون اساسی منبعت از قاعده فقهی نفی سبیل می‌باشد. در اصل (۱۵۳) هرگونه قرارداد که موجب سلطه بیگانه بر منابع طبیعی و اقتصادی، فرهنگ، ارتش و دیگر شئون کشور گردد، ممنوع شده است.

❁ نقدهای وارده بر محکومیت سند ۲۰۳۰ و پالمو، FATF، و امثالهم، نقدهای دلسوزانه و مشفقانه براساس قاعده نفی سبیل مطروحه در قرآن کریم می باشد.

❁ درآیه (۸۰) سوره مبارکه انبیاء: "ما به او حضرت داود، ساخت زره را تعلیم نمودیم تا شما را از آسیب جنگ در امان بدارد" در این آیه، اصل مقاوم سازی مورد توجه شارع مقدس قرار گرفته است.

❁ در حکمت (۳۱۴) نهج البلاغه حضرت علی علیه السلام می فرمایند "سنگ را از همانجا که آمد بازگردانید چرا که شروبدی را با (همان) شرو بدی باید دفع نمود، ننگ پذیر، ستم پذیر و سلطه پذیر نباشید".

❁ پیامبر اکرم اسلام می فرماید: "هرکسی تجاوز آب یا آتش را از گروهی از مسلمین برگرداند، بهشت بر او واجب می شود".

❁ در نامه ۱۲ نهج البلاغه آمده است که: "آنگاه که در میدان جنگ در مقابل دشمن قرار گرفتید، می باید قرارگاهها در دامنه کوهها و تپهها و یا کنار رود باشد تا پوشش و حفاظ شما گردد و شما را از تهدید دشمن حفاظت کند"، در این نامه، اصل مکان یابی صحیح که جز اصول پدافند غیرعامل است، مورد توجه قرار گرفته است.

❁ ۲- بیانات مقام معظم رهبری

رهنمودها و بیانات مقام معظم رهبری (مد ظله العالی) در خصوص پدافند غیرعامل که منبعث از روح و تعالیم قرآن کریم و اشراف حکیمانه و راهبردی معظم له به حوزه های دفاعی و طیف متنوع تهدیدات فراروی کشور است را می توان از ادله های محکم اهمیت و لزوم اقدامات پدافند غیرعامل محسوب نمود. در این راستا فرازهایی از بیانات معظم له که طی سال های گذشته از بدو تأسیس سازمان پدافند غیرعامل تاکنون در نشست های مختلف عنوان شده است، بیان می گردد.

❁ مسئله پدافند غیرعامل مسئله بسیار مهمی است و هر روزی که می‌گذرد بر اهمیت پدافند غیرعامل افزوده می‌شود

❁ اگر چنانچه مدیران ارشد کشور، اهمیت پدافند غیرعامل را درک نکنند و پدافند غیرعامل انچنان که باید و شاید در کشور توسعه پیدا نکند و اعمال نشود، مادر معرض تهدیداتی قرار می‌گیریم که بعضی از آنها قابل جبران نیست

❁ پدافند غیرعامل مثل مصونیت سازی بدن انسان است، از درون ما را مصون می‌کند، معنایش این است که ولو دشمن تهاجمی هم بکند و زحمتی هم بکشد و ضرب و زوری هم بزند اثری نخواهد کرد، پدافند غیرعامل نتیجه اش این است.

❁ پدافند غیرعامل یک اصل خواهد بود برای همیشه، نه برای یک مقطع خاص، مستمر و همیشگی است، ان شاء الله

❁ اصرار دارم که مسئولین همه بخش‌های مختلف کشور چه بخش‌های نظامی و چه بخش‌های غیرنظامی، همکاری کامل و لازم را با پدافند غیرعامل بکنند.

❁ هرچه سازمان‌ها در دفاع غیرعامل کارکنند تا وقتی که همه موارد که رئوس آن مشخص شده است، امن نشود، کافی نیست.

❁ برای هر کدام از مراکز حساس، یک طرح دفاع غیرعامل تهیه کنید (نقشه دفاع آن مشخص شود) میدانی نگاه کنید، مثلاً مخابرات میدان امام (ره) چه لازم دارد و یا فلان فرودگاه یا ...

❁ امروزه اهمیت دفاع غیرعامل قاعدتاً برای مسئولین بایستی شناخته شده باشد، اهتمام شما کار را پیش می‌برد.

❁ شایسته است که کلیه طرح‌های بزرگ ملی از لحاظ ارتباط با وضعیت دفاعی کشور در آن مورد توجه قرار بگیرد. اگر ما بخواهیم جاده، پل، سد، بندرگاه و فرودگاه بین‌المللی درست کنیم، باید بررسی شود که این کار از نقطه نظر دفاعی در چه وضعیتی قرار می‌گیرد.

❁ لازم است اقدام‌های موثر در حوزه پدافند غیرعامل با کاربسیجی صورت گیرد و از مصونیت کشور و آمادگی لازم دفاعی در برابر دشمنان، اطمینان حاصل شود، انتظار دارد قوای سه‌گانه به‌ویژه دولت محترم، حمایت‌های لازم را به عمل آورد.

- ❁ تاثیر متقابل طرح های پدافند غیرعامل نباید مورد غفلت قرار گیرد.
- ❁ ... ما نمی توانیم چشم و قدرت تحلیل داشته باشیم، توطئه عمیق عنادآمیز استکبار علیه اسلام و انقلاب و نظام اسلامی را ببینیم در عین حال به فکر دفاع نباشیم.
- ❁ کاری کنیم که همت ما فقط مصروف به این نباشد که ما مصونیت در خودمان به وجود بیاوریم، این با پدافند غیرعامل تحقق پیدا می کند.
- ❁ دفاع جزئی از هویت یک ملت زنده است، هر ملتی که نتواند از خود دفاع کند زنده نیست، هر ملتی که به فکر دفاع از خود نباشد و خود را آماده نکند در واقع زنده نیست، هر ملتی که اهمیت دفاع را درک نکند به یک معنا زنده نیست.
- ❁ درس بزرگی که ما از این فشارهای اقتصادی دریافت کردیم، این است که هر چه می توانیم باید به استحکام ساخت داخلی قدرت بپردازیم، هر چه می توانیم در درون، خودمان را مقتدر کنیم و دل به بیرون نبندیم.
- ❁ در مقابل شیوه های پیچیده تهاجم دشمنان، پدافند غیرعامل نیز باید کاملاً هوشیار و جدی باشد و به صورت علمی، دقیق و به روز، همه جانبه عمل و با هرگونه نفوذ مقابله کند.
- ❁ آقایانی که این مسئولیت بزرگ (پدافند غیرعامل) را بر عهده گرفته اند، این حضور و انگیزه و تحرک را حفظ کنند، چون این راه، راه طولانی است.
- ❁ اگر در همه مراحل این احساس حضور باشد، انشاءالله این کار بزرگ پدافند غیرعامل به بهترین وجهی پیش خواهد رفت.
- ❁ همه همت ما باید براین باشد که آنچنان ساخت درونی را مستحکم کنیم که دشمن احساس کند هر تیغی وارد بیاورد، تیغش کند و به ضرر خودش تمام خواهد شد و هرگلوله ای بزند به طرف خودش کمانه خواهد کرد.
- ❁ به دولت جمهوری اسلامی ایران اعلام می گردد، منبعا کلیه وزارتخانه ها و سازمان ها موظف گردند در اعتبارات عمرانی پروژه های حساس و مهم، اعتبار مورد نیاز دفاع غیرعامل را منظور نمایند.

۳- اجتناب ناپذیر بودن جنگ‌ها و لزوم آمادگی دفاعی

✿ جنگ یکی از پدیده‌های پایدار اجتماعی است که به درازای تاریخ حیات بشر بوده و همواره یکی از دغدغه‌های اصلی جوامع انسانی بوده است. در طول تاریخ چند هزار ساله تمدن بشری صرفاً ۲۸۶ سال بدون جنگ و خونریزی بوده و کشورهای استعمارگر به بهانه‌های مختلف موجب بروز جنگ‌ها و تخریب و انهدام زیرساخت‌های تولیدی، اقتصادی، اجتماعی، مواصلاتی، دفاعی، مخابراتی، زیربنایی و کشتار و آواره نمودن انسان‌های بیشماری گردیده‌اند به طوری که در طول ۴۵ سال، از سال ۱۹۴۵ تا سال ۱۹۹۰ میلادی، فقط ۳ هفته بدون جنگ و ستیز و خونریزی بوده است. ضمن اینکه هنوز هم که در استانه قرن بیست و یکم قرار داریم، جهان مملو از منازعات و منافشات ژئوپولیتیک بوده و هیچ نشانه‌ای از پایان قریب الوقوع جنگ‌های سخت و سایر تهدیدات دیده نمی‌شود

شکل شماره ۵- تخریب شهرها در جنگهای نظامی

✿ در این راستا واژه "ولایزالون" در آیه (۲۱۷) سوره مبارکه بقره، (ولایزالون یقاتلونکم حتی یردکم عن دینکم ان استطاعوا...) دلالت بر استمرار دارد و گویای این است که دشمنان همیشه و همواره با شما در جنگ هستند. اما نوع و شیوه این جنگ‌ها، وابسته به شرایط مکانی و زمانی ممکن است

متفاوت باشد؛ گاهی نظامی، گاهی اقتصادی، گاهی فرهنگی، گاهی سایبری، و اخیراً هیبریدی (ترکیبی) و انواع دیگر است.

✿ نظام سلطه به رهبری امریکا بیش از ده جنگ عمده پیرامون حریم سرزمینی کشور ما، با هدف مهار و براندازی نظام جمهوری اسلامی و بسط و توسعه سیطره سیاسی، اطلاعاتی، جغرافیایی، اقتصادی و نظامی خود رقم زده است؛ از جمله آن‌ها می‌توان به جنگ اول و دوم خلیج فارس، جنگ و مناقشه ۷۹ روزه یوگسلاوی، جنگ تحمیلی هشت ساله ایران و عراق، جنگ افغانستان، جنگ ۴۳ روزه لبنان، جنگ‌های ۲۳ روزه، ۸ روزه و ۵ روزه غزه، جنگ تروریستی گروهک‌های تکفیری داعش علیه سوریه و عراق و جنگ نیابتی شش ساله ادامه دار یمن با جنایات و فجایع انسانی نفرت انگیز و درد آور عربستان و ائتلاف امارات در راستای سیاست‌های استعمارگرانه امریکا و رژیم اشغالگر قدس در ائتلاف غربی، عبری، عربی اشاره نمود.

✿ جنگ ۲۷ سپتامبر سال جاری بین ارمنستان و آذربایجان و اشتعال جنگ و ناامنی در منطقه استراتژیک قفقاز و در همسایگی ایران، هشدار مجددی بر استمرار جنگ‌ها و اجتناب ناپذیر بودن آن دارد.

✿ دنیا همانند دریایی است که همیشه در جزر و مد است، اگر امروز آرام باشد فردا احتمالاً طوفانی خواهد بود و در برابر جهان پرچالش و مملو از منازعات و مناقشات و تهدیدات متنوع و پیچیده فناورانه انسان ساخت فراروی، می‌بایست در حوزه پدافند غیرعامل قدرتمند، مقتدر، آماده و به روز بود.

❁ ۴- پدافند غیرعامل و امنیت ملی :

جهان، هر روزه در حال تحول است و درک ما را از تهدیدات و امنیت تغییر می‌دهد. در دوران جنگ سرد، قدرت فقط در بعد نظامی تعریف و خلاصه می‌گردید و رویکردی تک بعدی بر امنیت حاکم بود. در مفهوم سنتی امنیت ملی را با قدرت نظامی مترادف می‌دانستند. تردیدی وجود ندارد که قدرت نظامی در حال حاضر نیز در برقراری امنیت ملی نقش عمده‌ای را ایفاء می‌نماید لیکن امروزه قالب سنتی برای تفسیر امنیت ملی بسیار محدود و غیر جامع است و مفهوم امنیت ملی به مراتب فراتر از بعد امنیت نظامی در برابر طیف متنوع تهدیدات دشمن می‌باشد.

والتر لیپمن^۲، استاد دانشگاه هاروارد نخستین اندیشمندی بود که مفهوم "امنیت ملی"^۳ را به روشنی تعریف کرد به اعتقاد وی "هر ملتی زمانی امنیت دارد که در صورت اجتناب از جنگ بتواند ارزش‌های اساسی خویش را حفظ کند و در صورت اقدام به جنگ آن را به پیش ببرد" از آن زمان تاکنون این تعریف به علت عدم اتفاق نظر در برداشت مفهوم قدرت، رهیافت‌های نظری متفاوتی پیرامون آن شکل گرفته و تعاریف

دیگری در این خصوص به شرح زیر ارائه شده است:

- ✱ **توان یک ملت برای حفظ ارزش‌های داخلی از تهدیدات خارجی (دائر المعارف علوم اجتماعی)**
- ✱ **حالتی است که ملتی فارغ از تهدید از دست دادن تمام یا بخشی از جمعیت، دارایی و یا خاک خود به سر ببرد (فرهنگ روابط بین الملل)**
- ✱ **احساس آزادی کشور در تعقیب هدف‌های اساسی و فقدان ترس و خطر جدی از خارج نسبت به منافع سیاسی و حیاتی کشور (فرهنگ علوم سیاسی)**
- ✱ **اینکه کشورها هیچگونه احساس خطر حمله نظامی، فشار سیاسی یا اقتصادی نکنند و بتوانند آزادانه پیشرفت و توسعه خود را تعقیب نمایند. (سازمان ملل)**

بعد از سال ۱۹۹۱ در تحولات جهانی، وجوب درک امنیتی، گسترش یافته و نه تنها تهدید نظامی، بلکه سایر تهدیدات (اقتصادی، سیاسی، زیست محیطی، غذایی، سلامت، انرژی، اطلاعات، بلایای طبیعی، فرهنگی، اجتماعی، زیرساخت‌ها، مرزی و...) را در بر گرفته است و مفاهیم امنیت اقتصادی، امنیت سیاسی، امنیت غذایی و... عناصر اساسی و جدائی ناپذیر امنیت ملی بوده و با آن عجین شده اند و کم توجهی به ضعف‌ها و آسیب پذیری‌های موجود در تهدیدات چند وجهی و چند طبقی فراوری یاد شده و تمرکز و رویکرد تک بعدی به تهدیدات نظامی می‌تواند امنیت ملی یک کشور را سلب و آنرا با بحران‌های سخت، ناگوار و تلخ مواجه نماید زیرا امنیت ملی یک بسته بهم پیوسته از نیازهای حیاتی متفاوت جامعه است که لازم و ملزوم هم هستند و وجود تهدید علیه هر یک از این ابعاد به معنی تهدید علیه امنیت ملی می‌باشد.

با نگاهی گذرا به ابعاد و مولفه‌های چهارده گانه امنیت ملی مندرج در جدول زیر، رابطه مستقیم و تنگاتنگ حداقل نه مولفه و ابعاد یاد شده شامل (امنیت سلامت، امنیت اقتصادی، امنیت غذایی، امنیت زیستی، امنیت انرژی، امنیت سایبری، امنیت زیرساخت‌ها، امنیت امداد رسانی و امنیت مرزی) با حوزه ماموریتی و مسئولیتی سازمان پدافند غیرعامل کشور محرز می‌باشد که نقش و جایگاه پدافند غیرعامل در تقویت و ارتقاء "امنیت ملی" کشور را موضوعی پراهمیت نموده است.

❁ "عناصر امنیت ملی"

- (۱) امنیت نظامی (Military security)
- (۲) امنیت اقتصادی (Economic security)
- (۳) امنیت فرهنگی (Culture security)
- (۴) امنیت اجتماعی (Social security)
- (۵) امنیت سلامت (Health security)
- (۶) امنیت غذایی (Food security)
- (۷) امنیت زیست محیطی و زیستی (Invironmental security)
- (۸) امنیت سیاسی (Political security)
- (۹) امنیت مرزی (Border security)
- (۱۰) امنیت انرژی و منابع طبیعی (Energy & Natural Rcesoures security)
- (۱۱) امنیت سایبری (Cyber security)
- (۱۲) امنیت زیرساخت (Infrastructure security)
- (۱۳) امنیت اطلاعات (Information security)
- (۱۴) امنیت امداد رسانی (Response security)

۵- حفظ جان و صیانت از مردم

❁ جمعیت و نیروهای انسانی بدون هرگونه شک و تردید با ارزش ترین سرمایه‌های اجتماعی بوده و دارای ماهیت زیرساختی در دسته بندی دارائی‌های کشور می‌باشد، به طوری که از دست دادن نابهنگام یک انسان، بزرگترین زیان اجتماعی است که به خانواده، جامعه و کشور وارد می‌سازد. حیات هر انسان و شهروند در صحنه اجتماع می‌تواند موجب حیات، پیشرفت، توسعه و اقتدار جامعه و کشور شود، قرآن کریم انسان را ترکیبی از جسم و روح، ماده و معنا می‌داند که حیات او تا ابدیت ادامه دارد، مقام و ارزش انسان چنان والا مقام است که خداوند متعال او را به جانشینی خود در زمین انتخاب نموده است، ارزش انسان بیش از ارزش آسمان و زمین است زیرا انسان موجودی ابدی است و روحی دارد که این آسمان و زمین در یک گوشه آن جا می‌گیرند. اهمیت نجات جان انسان به بهترین وجه در آیه (۳۲) سوره مبارکه مانده چنین آمده است «هرکس انسانی را حیات بخشد (از مرگ نجات دهد) مثل آن است که همه مردم را حیات بخشیده است». در این خصوص میتوان گفت که اگر در قرآن کریم هیچ آیه‌ای درباره ارزش و مقام انسان وجود نمی‌داشت، همین یک آیه کافی بود که ارزش انسان را در جهان هستی نشان دهد.

❁ در ذات اقدامات پدافند غیرعامل، مردم یاری و خدمت به مردم نهفته است، زیرا بهترین راه مقابله با دشمن محرومیت زدائی و خدمت به مردم می‌باشد، مردم صاحب و مالک کشور هستند و خدمت‌گذاری به مردم، افتخاری حقیقی است. بزرگان اهل معرفت که تاکید فراوان بر ذکر و عبادات و توکل دارند، گاه خدمت به مردم را به سایر عبادات ترجیح داده و برتر می‌شمارند.

❁ مردم به عنوان یک سرمایه اجتماعی پایان ناپذیر بوده و امروزه نظام سلطه در جنگ روایت‌ها این سرمایه اجتماعی را نشانه گرفته است.

❁ همان طوریکه ماهی نمی‌تواند بی آب زندگی کند، نیروهای مسلح هم نمی‌توانند بی حمایت مردم زندگی نمایند، نیروهای مسلح نظامی حرفه ای بدون بسیج مردمی، مانند رودخانه‌ای بدون سرچشمه و درختی بدون ریشه می‌باشد.

سازمان پدافند غیرعامل کشور بر اساس سه رویکرد محوری پدافند مردم محور (مردم یاری، مردم بانی و مردم داری) در جهت حفظ و صیانت مردم و استمرار خدمت رسانی در مقاطع زمانی (قبل، حین و بعد از بحران) توسط معاونت های دستگاهی، موضوعی و قرارگاه های عملیاتی تخصصی و بنیادین با اعمال سیاست گذاری، طرح ریزی، تعیین خط مشی و برنامه ریزی های راهبردی، عملیاتی و اجرایی بلند، میان و کوتاه مدت از طریق انجام اقدامات پدافند غیرعامل از قبیل مکان یابی و انتخاب عرصه های امن، پراکنده سازی مراکز در سطوح جغرافیائی ملی، منطقه ای، استانی و محلی، احداث پناهگاه ها، امن سازی زیرساخت های حمل و نقل (جاده ای، ریلی، هوایی و دریایی) دویا چند منظوره سازی متروها، تخلیه سریع مردم و خانواده ها به فضاها و اماکن امن در حریم و حومه شهرها، ممانعت از ایجاد تأسیسات پر خطر در مراکز جمعیتی و بیرون بردن تدریجی آنها از شهرها، مقاوم سازی تأسیسات و زیرساخت ها، پدافند (زیستی، سایبری، پرتوی، شیمیایی و ...) طرح منع ورود و ممنوعیت کشت محصولات تراریخته^۱ (GMO) و اعلام خبر و هشدار اولیه، اقدامات فریب، دفاع چند لایه، پیشگیری، خودکفایی، خود اتکایی و بومی سازی، آموزش های عمومی و تخصصی و... موجب کاهش تلفات نیروی انسانی و حفظ جان مردم در برابر تهدیدات متنوع فراروی می گردد.

۱. اکثر قریب به اتفاق کشورهای اروپایی، کشت محصولات تراریخته و ورود آنرا به علت اثرات مخرب آن در سلامت مردم ممنوع کرده اند، رژیم صهیونیستی حتی اجازه کشت یک متر مربع محصولات تراریخته را نمی دهد و کشور سوئیس ۱۵ سال است که کشت محصولات تراریخته را تعطیل نموده است.

❁ ۶- متنوع سازی منابع، اقدامی مهم و ضروری:

اصل تنوع یا متنوع سازی منابع (Diversity) بدین مفهوم است که استفاده از یک منبع خاص، میزان آسیب پذیری را افزایش می دهد. مصداق عینی این موضوع، متکی بودن ۶۵ درصدی به منابع گازی در سبد انرژی کشور و قطع شدن ارسال گاز منطقه پارس جنوبی (عسلویه) به استان های شمالی کشور، به علت سرمای شدید سال ۱۳۸۶ و ممانعت همزمان کشور ترکمنستان به صدور گاز به ایران در آن مقطع زمانی بود که موجب تشدید بحران در تأمین نان مردم و ایجاد صف های طولانی به علت استفاده نانوایی ها از سوخت گاز قطع شده و نداشتن سوخت جایگزین گردید. امروزه استفاده از منابع تولید انرژی متنوع از قبیل انرژی های (خورشیدی، بادی، هسته ای، زمین گرمائی، جاذ و مد، ذغال سنگ، زیست توده، لرزه ای و...) یکی از رویکردهای اصولی تأمین انرژی های مورد نیاز مراکز و واحدهای مصرف کننده در کشورهای پیشرو می باشد. اصل تنوع یا متنوع سازی منابع به منظور متکی نبودن به یک نوع انرژی خاص در داخل و یا خرید سایر محصولات، کالاها و اقلام وارداتی مورد نیاز کشور، از یک کشور، خارجی واحد، یک اقدام اساسی و مهم در حوزه پدافند غیرعامل در جهت استمرار فعالیت ها و خدمات ضروری محسوب می گردد.

شکل شماره ۶- تنوع منابع انرژی

۷- لازم و ملزوم بودن پدافند عامل و پدافند غیرعامل

• آمار مراکز ثقل و زیرساخت‌های حیاتی و حساس کشور به اندازه‌ای است که امکان برقراری پوشش پدافندی آنها توسط تسلیحات پدافند هوایی (ارتفاع کم، متوسط و بالا)^۱ دور از دسترس می‌باشد.

• آمار مراکز ثقل و زیرساخت‌های حیاتی، حساس و مهم کشور که تعداد آنها در راستای برنامه‌های توسعه کشور روندی افزایشی نیز دارد و ماه یا سالی نیست که خبر تأسیس، افتتاح و راه اندازی مراکز جدیدالاحداث در اقصی نقاط کشور از رسانه‌های گروهی شنیده نشود به اندازه‌ای است که امکان پوشش کامل پدافند عامل کلیه آنها به علت محدودیت‌های تجهیزاتی، اعتباری و پشتیبانی و تأمین نیروی انسانی، سخت و دشوار و بعضاً امکان پذیر نمی‌باشد.

❁ داشتن ۱۸۸ سد، ۸۵ فرودگاه، قریب ۵۰۰ زیرساخت‌های مختلف

پالایشگاهی و گازی، و ده‌ها هزار مراکز زیرساختی شامل پل‌ها و تونل‌های حوزه حمل و نقل ریلی، مراکز و زیرساخت‌های نیروگاهی، مراکز حوزه جهاد کشاورزی، مراکز مخابراتی، مراکز سیاسی و حاکمیتی، مراکز بهداشتی و درمانی، مراکز تولیدی، انبارهای ذخیره مواد غذایی و دارویی، پایگاههای هوایی، دریایی، هوافضا، یگان‌های زمینی و انتظامی، ایستگاه‌های رادار و هواشناسی، و میلیون‌ها نفر جمعیت مردمی ساکن در ابر شهر تهران، کلان شهرهای کشور و سایر شهرها حاکی از آمار قابل توجه مراکز ثقل، دارایی‌ها و زیرساخت‌های موجود و در حال افزایش کشور می‌باشد. که هر یک از آنها نیازمند اقدامات پدافند غیرعامل می‌باشند.

❁ گرچه تلاش‌ها و اقدامات مستمر، بی وقفه و قابل تقدیر قرارگاه پدافند هوایی

خاتم الانبیاء "ص" در طول دوران دفاع مقدس در مقابله با تهدیدات هوایی و موشکی و انهدام صدها فروند از هواپیماهای متجاوز دشمن و استمرار تلاش‌ها در مقطع زمانی کنونی، غیرقابل انکار می‌باشد، پوشش کامل پدافندی مراکز و

زیرساخت‌ها و دارائی‌ها متعدد کشور، نیازمند اقدامات متقابل پدافند عامل و پدافند غیرعامل در کاهش آسیب پذیری‌های موجود می‌باشد.

❁ با عنایت به موارد یادشده، انجام اقدامات پدافند غیرعامل در مراکز ثقل و زیرساخت‌های کشور، حقیقتی انکار ناپذیر در تکمیل پدافند عامل می‌باشد و به موضوعی ضروری و پر اهمیت در هم افزایی قدرت و توان دفاعی کشور درآمده است.

❁ لازم و ملزوم بودن (هم پوشانی^۱) پدافند غیرعامل و پدافند غیرعامل از جمله تجارب پراهمیت و گران‌بهای عاید شده در طول هشت سال دفاع مقدس بوده است که آثار و پیامدهای توجه و یا عدم توجه به آن در مراکز و زیرساخت‌های حیاتی و حساس کشور به اثبات رسیده است.

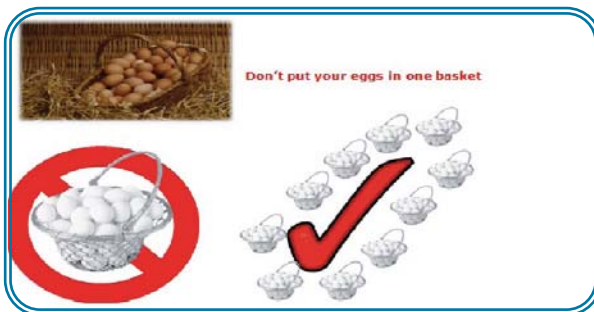
❁ ۸- اصل جابجایی و تحرک پذیری^۱

❁ جابجایی و تحرک پذیری بخش یا بخش‌هایی از تجهیزات متحرک و قابل حمل از محل اصلی و انتقال و جابجایی آن‌ها به محل و مکان ناشناخته امن و دور از دسترس در زمان وقوع تهدید و بحران، به منظور کاهش آسیب‌پذیری و خسارات احتمالی از جمله موضوعات مهم پدافند غیرعامل می‌باشد. مصداق عینی آن، انتقال هواپیماهای مسافربری و ترابری فرودگاه مهرآباد به فرودگاه مشهد و زاهدان و قرار دادن آن‌ها در خارج از برد و دسترسی تسلیحات آفندی هوایی و موشکی دشمن در زمان دفاع مقدس، به منظور حفظ هواپیماها (دارائی‌های ارزشمند شبکه حمل و نقل هوایی کشور) جهت خنثی سازی حملات هوایی و موشکی دشمن بود. توضیح اینکه تفاوت پراکندگی و جابجایی و تحرک‌پذیری در این است که در پراکندگی امکان جابجایی و انتقال تأسیسات و بعضی از تجهیزات در مکان استقرار اصلی به محل‌های دیگر نمی‌باشد و به علت غیر قابل حمل بودن آن‌ها، الزاماً می‌باید تمهیدات دیگری از قبیل رعایت فاصله ایمنی بین واحدهای مجاور اتخاذ گردد. ولی در جابجایی امکان انتقال و جابجایی سیستم‌ها و تجهیزات قابل حمل به مکان امن مناسب در پهنه سرزمینی کشور وجود دارد.

❁ رویکردهای بکارگیری مولد برق‌های مینیاتوری و فرستنده‌های سیار صدا و سیما، برج‌های مراقبت سیار فرودگاهی، پمپ بنزین‌های سیار، بیمارستان‌های متحرک صحرائی، رادارهای متحرک، پست‌های متحرک فرماندهی و کنترل خدمات سیار مرتبط با تأمین مایحتاج‌های ضروری مردم از قبیل خودپردازهای سیار بانکی، نانوائی، آبرسانی و... نمونه‌هایی از فراهم آوردن بستر تداوم فعالیت‌ها و خدمات رسانی در زمان وقوع بحران می‌باشد.

۹- پراکنده سازی دارائی ها، ضرورتی مهم و اساسی ❁

❁ اصل پراکندگی^۱ گسترش، باز و پخش کردن و تمرکز زدائی تأسیسات، تجهیزات، نیروی انسانی و فعالیت های خودی به منظور کاهش آسیب پذیری آنها در مقابل تهدیدات می باشد به گونه ای که مجموعه ای از آنها هدف واحدی را تشکیل ندهند. توضیح اینکه در پراکندگی چنانچه به جای احداث یک نیروگاه ۲۵۰۰ مگاواتی در یک شهر یا استان، ده نیروگاه کوچکتر با ظرفیت ۲۵۰ مگاوات احداث گردد و آنها رادر فضای جغرافیایی یک استان در چند شهر مختلف آن توزیع و پراکنده نماییم. در این اقدام بدون اینکه از تسلیحات پدافندی انبوه برای دفاع از نیروگاه حجیم و بزرگ ۲۵۰۰ مگاواتی استفاده شود، آسیب پذیری نیروگاه های کوچک و پراکنده نیز کاهش داده می شود. ضمن اینکه این اقدام موجب تحمیل هزینه بیشتر به دشمن، سخت نمودن دسترسی آنها به اهداف جذاب و مورد دلخواه آنها و در نتیجه افزایش بازدارندگی می گردد. قابل ذکر اینکه متمرکز نمودن تمام دارائی ها در یک محل در عبارت مشهور **"این به عهده انسان عاقل است که تمام تخم مرغ های خود را در یک سبد قرار نداده و به مخاطره نیندازد"** از نویسنده مشهور جهانی "سروانتس"^۲ به عنوان یک راهنمای راهبردی مرتبط با حوزه پدافند غیرعامل در حفظ سرمایه ها و دارائی های کشور، قابل توجه و تعمق می باشد. در این راستا مراکز ثقل حیاتی، حساس و مهم از جمله دارائی ها و سرمایه های کلان و مهم کشور محسوب می گردند.

شکل شماره ۷- نمادی از عدم پراکندگی دارایی ها

پراکنده سازی دارائی های کشور در چهار سطح راهبردی، منطقه ای (استانی)، محلی و نقطه ای می بایست مورد توجه قرارگیرد:

❁ (۱) پراکندگی راهبردی^۱: (توزیع و استقرار مراکز ثقل و زیرساخت ها در فضای جغرافیائی کل کشور)

❁ (۲) پراکندگی منطقه ای یا عملیاتی^۲: (توزیع و استقرار مراکز ثقل و زیرساخت ها در فضای جغرافیائی یک استان)

❁ (۳) پراکندگی محلی^۳: (توزیع و استقرار مراکز ثقل و زیرساخت هادر فضای جغرافیائی یک شهر)

❁ (۴) پراکندگی نقطه ای^۴: (توزیع و بازو پخش و پراکنده نمودن و جداسازی واحدها و تأسیسات موجود در یک مرکز ثقل و زیرساخت از قبیل پالایشگاه، نیروگاه، فرودگاه، انبارهای عمده مواد غذایی و داروئی وسایر دارائی ها و سرمایه های حیاتی، حساس و مهم کشور).

❁ انفجار مهیب بندر بیروت در چهارم مرداد ماه سال ۱۳۹۹ که در اثر انفجار ۲۷۵۰ تن نترات آمونیوم انبارشده در مجاورت بندر بیروت رخ داد، موجب تخریب ۸۰ درصد بندر بیروت گردید و بیش از ۲۰۰ کشته و ۶۵۰۰ مجروح بر جای گذاشت و لبنان را با یک بحران سیاسی و اجتماعی عمیق مواجه نمود. حادثه تلخ و عبرت آموز بیروت، اهمیت اقدامات پدافند غیرعامل از جمله پراکنده سازی مراکز، خروج تأسیسات پر خطر از شهرها و احتراز از همجواری آنها با مراکز و زیرساخت های حیاتی و حساس را برای مسئولین جهت اتخاذ تدابیر لازم، خصوصاً در زمان صفر پروژه به منظور پیشگیری از وقوع حوادثی مشابه در کشور آشکارتر نموده است. بدیهی است که هرگونه تاخیر در این موضوع موجب پیچیدگی کار، افزایش هزینه ها و بعضاً خسارات جبران ناپذیر می گردد.

شکل شماره ۸- حادثه انفجار بندر بیروت

۱۰- فطری و غریزی بودن دفاع

❁ مسئله دفاع همواره به عنوان آموزه‌ای اساسی و مهم برای همه انسان‌ها و جوامع بشری مطرح بوده و هست. همه کشورهای کوچک و بزرگ جهان در هر سطحی از دانش و تکنولوژی و یا هر نوع نظام سیاسی و بافت فرهنگی، دفاع از حیات، هویت و منافع ملی را اصل مسلم و تردید ناپذیر خود می‌دانند. هیچ سیستمی و از جمله جوامع انسانی در طول تاریخ بشری بدون توجه به اهمیت دفاع و تلاش برای تقویت بنیه دفاعی خود در برابر خطرات گوناگون طبیعی و غیرطبیعی، پایدار و ماندگار نبوده اند.

❁ پدیده دفاع و رفتار دفاعی از حیات و منافع خود در برابر خطرات تهدید کننده، انگیزه‌ای فطری، اصیل و غریزی در میان جانداران است، همه جانداران حتی گیاهان با اندام‌ها و دستگاه‌هایی که دست توانای خداوند حکیم در وجود آنها نهاده است به صورت غریزی و تکوینی در شرایطی که حیات، آسایش و دیگر منافع آنها، مثل مسکن و فرزندان، غذا و... در خطر نابودی و تصاحب از جانب دیگر موجودات قرار می‌گیرد به شیوه‌های گوناگون از خود دفاع می‌نمایند. مجهز بودن بخش‌های طبیعی جانداران در طبیعت مانند سیستم بدن انسان، به نظام دفاعی (کید، غدد لنفاوی، پوست، قشر مخاطی، گلبول‌های سفید، لنفوسیت‌ها، پادتن، آنتی بادی، طحال، فاگوسیت‌ها، ایمونوگلوبین‌ها، و...) از عمیق بودن پدیده دفاع در ساخت تکوینی نظام هستی دلالت دارد ضمن آنکه ساختار مهندسی و کالبدی بدن انسان به گونه‌ای طراحی شده است که اعضا حیاتی، حساس و با اهمیت آن مانند (مغز، چشم، قلب، ریه و...) در بهترین مکان و حفاظ طبیعی کالبد انسان قرار داده شده است،

❁ خداوند حکیم که عالم هستی در ید قدرت و حکمت اوست، بیشترین سیستم‌های دفاعی حیوانات را از جنس، صیغه و ماهیت دفاع غیرعامل قرار داده است که موضوعی با اهمیت و تأمل انگیز در جهان هستی است. میل غریزی به دفاع در حیوانات گاهی باروش دفاع عامل از قبیل حمله و تهاجم به منبع خطر و گاهی با صیغه و ماهیت دفاع غیرعامل نظیر استتار، پوشش‌های حفاظی و پوسته‌های دفاعی سخت و محکم، آشیانه‌های دور از دسترس، شیوه‌های اغوا کننده و هشدار دهنده، انتشار مواد شیمیایی، حفر معابر ورودی و خروجی متعدد زیر زمینی، اعلام هشدار و خطر، شیوه‌های مختلف و

حیرت انگیز فریب، وانمود سازی، مرعوب سازی، رنگ آمیزی های اغوا کننده و هشدار دهنده صورت گرفته و به حیات خود در چرخه هستی ادامه می دهند.

❁ ۱۱- توسعه دهنده عدالت اجتماعی

پدافند غیرعامل از طریق ایجاد پراکندگی مراکز ثقل و زیرساخت ها و توزیع آن در کل فضای سرزمینی در سطوح (ملی و منطقه ای) و پرهیز از استقرار مراکز یاد شده در شهرهای بزرگ (اکثراً در مراکز استان ها) موجب کمک به ایجاد عدالت اجتماعی و توسعه پایدار از طریق ایجاد تعادل و توازن در پراکنش جمعیتی و اشتغال زائی در شهرها و مناطق محروم و کاهش آسیب های اجتماعی (حاشیه نشینی، طلاق، افزایش بزهکاری ناشی از مهاجرت و...) می گردد و از طرفی موجب، کاهش آلودگی هوادر شهرهای بزرگ صنعتی مملو از مراکز ثقل تولیدی و صنعتی آلوده کننده هوا و محیط زیست نیز می شود.

❁ ۱۲- حفظ و صیانت از سرمایه های کلان ملی

توجه اساسی به انجام اقدامات پدافند غیرعامل و رعایت موازین آن در مراکز ثقل و زیرساخت ها، موجب حفظ سرمایه های کلان ملی کشور می گردد، گفتنی است که ارزش ارزی هریک از مراکز ثقل و زیر ساخت ها، نظیر پالایشگاه ها، نیروگاه ها، فرودگاه ها، بنادر، سدها، کارخانه های تولیدی، مراکز بزرگ صنعتی، مراکز مخابراتی چند میلیارد دلاری بوده و صرف چندین سال متمادی از زمان صفر پروژه تا زمان بهره برداری جهت طراحی، ساخت و احداث و نصب تجهیزات و تأمین نیروی انسانی متخصص و کارشناس آنها نیز قریب هشت الی ده سال و بعضاً بیشتر طول می کشد، برای مثال سرمایه گذاری دولت در مجتمع عسلویه پارس جنوبی جهت احداث و راه اندازی بیست و هشت فاز پالایشگاهی آن به منظور تسریع در بهره برداری از بزرگترین مخزن گازی جهان، مشترک بین ایران و قطر بالغ بر ۱۵۰ میلیارد دلار اعلام شده است که بزرگترین سرمایه گذاری اقتصادی در تاریخ اقتصاد کشور محسوب می گردد از سویی دیگر، قسمت عمده ای از خسارات و تلفات وارده به زیرساخت های کشور در طول هشت سال دفاع مقدس، منبث از رعایت نشدن

موازن پراهمیت پدافند غیرعامل و خلاء جدی ساختارهای سیاست‌گذاری و برنامه ریزی‌های منسجم در اعمال اقدامات پدافند غیرعامل در زیر ساخت‌های حیاتی و حساس کشور در آن مقطع زمانی بوده است که مشروح آن در گزارش مستند تیم کارشناسی سازمان ملل متحد بعد از پایان جنگ تحمیلی آمده است، برای مثال مجموعه خسارات و تلفات وارده به پالایشگاه بزرگ آبادان ۲۷ میلیارد دلار شامل خسارات مستقیم تأسیساتی و تجهیزاتی وارده و مجموعه عدم النفع هشت سال قطع صدور نفت از این پالایشگاه در اثر مکان یابی اولیه غیر جامع تأمین کننده منافع کشورهای بیگانه بوده است. در حالی که پالایشگاه، اصفهان در مقایسه با پالایشگاه، آبادان به علت مکان یابی مناسب و استقرار در عمق سرزمینی و استفاده از موانع و عوارض طبیعی پیرامونی و توپوگرافی مناسب با وجود هشت بار بمباران هوایی دشمن تولید آن متوقف نگردید (ظرفیت تولیدی این پالایشگاه در شروع جنگ ۲۰۰/۰۰۰ بشکه در روز و در خاتمه جنگ ۲۵۸/۰۰۰ بشکه بوده است).

❁ ۱۳- دفاع لایه‌ای^۱ مانعی اساسی در سخت نمودن تقرب دشمن به اهداف خودی:

دفاع لایه‌ای و یادفاع در عمق یکی از اصول اساسی و مهم پدافند غیرعامل می‌باشد که شامل ایجاد موانع متعدد دفاعی در امتداد پیشروی تهدید دشمن در نقاط پشت سرهم به منظور دفع تهدید دشمن و بی اثر نمودن آن می‌باشد. این اصل، نقش و جایگاه پر اهمیتی در چرخه و فرایند دفاع از مراکز ثقل و زیرساخت‌های کشور دارد.

❁ اصل دفاع لایه‌ای در تمامی تهدیدات انسان ساخت و طبیعی کاربرد دارد برای مثال:

❁ ایجاد قرنطینه‌ها^۲ در مرزهای (دریایی، هوایی، زمینی در سطوح ملی، استانی، شهری) جهت کنترل و رصد ورود دام، غذا، داروهای آلوده، نهاده‌های دامی و کشاورزی وارداتی، محصولات تراریخته و آفات عمدی کشاورزی "اگروتروریسم"^۳ و آفات عمدی زیستی "بیوتروریسم"^۴.

❁ حقله‌ها (رینگ‌های) دفاعی^۵ ارتقاء کم، متوسط و بالای تسلیحات پدافند هوایی، پیرامون مراکز ثقل و زیرساخت‌های حیاتی و حساس کشور

❁ ایجاد لایه‌های متعدد دفاعی و حفاظت فیزیکی پیرامونی و داخلی مراکز ثقل و زیرساخت‌های حیاتی و حساس کشور.

1. Layered defense/defense in depth

2. Quarantine

3. Agroterrorism

4. Bioterrorism

5. Defensive- rings

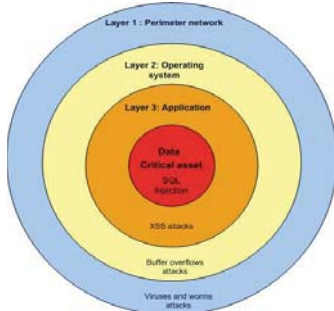
✿ ایجاد لایه‌های امنیت رایانه‌ای (انتی ویروس‌ها^۱، فایروال‌ها^۲، رمزگذاری^۳، کلمه عبور^۴، انتی اسپم^۵، آنتی فیشینگ^۶، کنترل دسترسی^۷ (ACL, VPN, VOIP, DNS, IDS, IPS, PROXY SERVER, DDOS) ...)

✿ ایجاد لایه‌های مقدم دفاعی در حوزه‌های فرا سرزمینی در کشورهای همسایه حضرت علی علیه السلام در خطبه (۲۷) نهج البلاغه در خصوص مقابله پیش دستانه با دشمن می‌فرماید:

به خدا سوگند مردمی که در خانه‌هایشان می‌نشینند تا دشمن به سراغشان آید قطعاً ذلیل و خوار می‌شوند، شما آنقدر امروز و فردا کردید و به این و آن پاس دادید تا سیل غارتگران شما را در نوردیدند و شهرتان سقوط کرد. به شما گفتم با اینان بجنگید پیش از اینکه با شما بجنگند. به خدا قسم هیچ ملتی در خانه اش مورد حمله قرار نگرفت مگر اینکه ذلیل شد. "حضرت علی علیه السلام می‌فرماید "بارها من به شما گفته‌ام که از خانه خود بیرون بروید و در آن نقطه‌ای که دشمن می‌خواهد به شما حمله کند در همانجا ضربه بزنید، نگذارید دشمن به لب مرز خانه‌های شما برسد که آنگاه ذلیل خواهید شد و ضربه خواهید خورد.

مقام معظم رهبری "مد ظله العالی" در دیدار با خانواده شهدای مدافع حرم در این خصوص می‌فرماید، شهیدان مدافع حرم با دشمنی، مبارزه کردند که اگر این‌ها مبارزه نمی‌کردند این دشمن می‌آمد داخل کشور، اگر جلوی گرفته نمی‌شد، ما باید اینجا در کرمانشاه و همدان و بقیه استان‌ها با این‌ها می‌جنگیدیم و جلوی آنها را می‌گرفتیم.

با عنایت به موضوعات یاد شده، اصل دفاع لایه‌ای که جزء اصول پدافند غیرعامل می‌باشد، نقش و جایگاه پراهمیتی در حفاظت پیش دستانه از مراکز ثقل و زیرساخت‌ها و مصون سازی کشور دارد.

شکل شماره ۹- دفاع لایه ای در برابر حملات سایبری

1. ANTIVIRUS
2. FIREWALLS
3. CRYPTOGRAPHY
4. PASSWORD
5. ANTI SPAM
6. ANTI PHISHING
7. ACCESS CONTROL

❁ ۱۴- ماهیت صلح آمیز و تنش زدا

نیل به پدافند غیرعامل در مقایسه با پدافند عامل سهل الوصول تر، ارزان تر و ماهیتی صلح آمیز و تنش زدا دارد. برخلاف رویه دائمی اعتراض کشورهای غربی و اروپایی به پرتاب موشک های بالستیک به اهداف خاص در خارج از مرزهای سرزمینی کشور در جهت تنبیه دشمن متجاوز، هیچ کشوری نمی تواند انجام اقدامات پدافند غیرعامل از قبیل ایجاد پناهگاه های امن، ایجاد موانع، پراکندگی مراکز ثقل، تقویت سامانه های اعلام خبر و هشدار، پدافند زیستی، سایبری، شیمیایی، پرتوی، و... که دارای ماهیتی صلح آمیز می باشند را مورد اعتراض قرار دهد.

❁ ۱۵- مخدوش نمودن اصول جنگ دشمن

❁ اقدامات پدافند غیرعامل موجب تأثیرگذاری و مخدوش نمودن و محروم سازی دشمن در استفاده از دو اصل از اصول جنگ (تمرکز قوا^۱ و صرفه جویی در قوا^۲) به طرق زیر می گردد:

❁ منحرف نمودن توجه دشمن به اهداف کاذب^۳ و بی ارزش (مخدوش نمودن اصل تمرکز قوا)

❁ تحمیل هزینه بیشتر به دشمن (مخدوش نمودن اصل صرفه جویی در قوا) از طریق صرف وقت و هزینه و تجهیزات بیشتر جهت انهدام اهداف پراکنده در فضای سرزمینی کشور.

❁ ۱۶- گمراه نمودن دشمن

❁ اقدامات فریبنده^۴ به عنوان یکی از اصول پدافند غیرعامل موجب گمراهی و غفلت دشمن در رسیدن به اطلاعات، محاسبه و برآورد صحیح از توان کمی و کیفی و نیت طرف مقابل و محروم نمودن وی در استفاده از توانمندی های بالقوه اش در سایه تصمیم گیری های غلط وی می گردد.

❁ اقدامات فریب شامل حوزه وسیعی از قبیل ارسال اطلاعات دروغین^۵، تظاهر به حمله، پنهان سازی^۶، تغییر شکل، ایجاد سروصدای کاذب، وانمود سازی، فریب الکترونیکی^۷، کنترل واکنشی، مدیریت ادراک^۸ و... می باشد.

1. Force concentrating
2. Economy of force
3. False Targets
4. Deception measure
5. False information
6. hiding
7. Electronic deception
8. Perception management

❁ ۱۷- عمر و ماندگاری بیشتر

اقدامات پدافند غیرعامل در مقایسه با پدافند عامل دارای ماندگاری و عمر بیشتری می باشد، مصداق عینی این موضوع احداث متروی شهر پیونگ یانگ به عمق ۹۰ تا ۱۰۵ متر و به طول ۳۴ کیلومتر می باشد. متروی یادشده که عمیق ترین متروی دنیا می باشد در سال ۱۹۷۴ احداث گردیده که در زمان صلح به عنوان مترو مورد استفاده قرار می گیرد و در زمان وقوع جنگ نیز برای اسکان موقت جمعیت یک میلیون نفری پایتخت، مهیا می گردد. در متروی یاد شده سایر ملاحظات چند منظوره سازی از قبیل شبکه های زیرزمینی جاده ای، پناهگاه ها و شیلتر امن زیرزمینی هواپیماها و تجهیزات نظامی، انبارهای عمده مواد غذایی و دارویی مورد نیاز، بیمارستان، آسایشگاه های خلبانان و نیروهای نظامی در نظر گرفته شده است.

شکل شماره ۱۰- متروی پیونگ یانگ

شکل شماره ۱۱- متروی مسکو

توضیح اینکه در مترو یاد شده درب‌های ورودی و خروجی ضد انفجار، نیز احداث و پیش‌بینی گردیده و با وجود گذشت ۴۵ سال از تاریخ احداث آن کماکان در برابر تهدیدات متعارف و غیر متعارف دشمن مقاوم می‌باشد در حالی که تسلیحات نظامی ساخته شده در ۴۵ سال قبل، توانائی و کارایی خود را در زمان حاضر تا حد قابل توجهی از دست داده‌اند.

❁ ۱۸- هشدار دهنده تهدیدات

اعلام خبر و هشدار اولیه از طریق رصد و پایش تهدیدات فراروی، یکی از اصول پدافند غیرعامل می‌باشد که موجب ارتقاء آمادگی و جلوگیری از غافلگیری و تقلیل پیامدهای خسارت را می‌گردد. اهمیت اعلام خبر و هشدار اولیه در کاهش آمار خسارات و تلفات ناشی از تهدیدات انسان ساخت، نقش و تأثیر ارزنده‌ای را ایفاء می‌نماید و این تأثیر صرفاً محدود به اقدامات نظامی و تهدیدات زیستی، پرتوی، شیمیایی، سایبری، و... نمی‌شود بلکه شامل تهدیدات طبیعی (فورس ماژور) از جمله وقوع سیل، زمین لرزه، طوفان، آتش سوزی، سرما، خشکسالی، بهمن، فرونشست زمین و ... نیز می‌گردد.

❁ ۱۹- ماهیت پیشگیرانه

اقدامات پدافند غیرعامل، دارای ماهیتی پیشگیرانه می‌باشد و همیشه پیشگیری بهتر از درمان است. به بیانی دیگر تصفیه آب در سرچشمه، آسان‌تر از تصفیه آب در دریاست. تأخیر اقدامات پیشگیرانه موجب می‌گردد که انجام اقدامات در زمان وقوع تهدید، اقداماتی تعجیلی، سطحی و کم اثر و نوعاً پرهزینه شود. اکثر اقدامات پدافند غیرعامل از قبیل مکان یابی، پراکنده سازی، متنوع نمودن منابع، هشدار و اعلام خبر اولیه، دفاع لایه ای و... ذاتاً پیشگیرانه می‌باشند.

❁ ۲۰- جایگزین سازی

جایگزینی یکی از ملاحظات پدافند غیرعامل می‌باشد. تأسیسات، تجهیزات، مراکز منحصر به فرد^۱ فاقد جایگزین در صورت وقوع تهدید، موجب مختل شدن استمرار عملیات و خدمات و بروز بحران و پیامدهای ناگوار و زیان‌آور در جامعه و اداره کشور می‌گردد، پیش بینی نصب مولدهای یدکی در مراکز درمانی، راه اندازی دیسپچینگ‌های متعدد برق و گاز در استان‌ها، ساخت و احداث فرودگاه‌های اضطراری در نقاط مناسب جغرافیایی کشور، متعدد سازی حوزه‌های تجهیزات آبگیر خنک کننده پالایشگاه‌ها، ترمینال‌های صدور فرآورده‌های نفتی و... از جمله مصادیق جایگزینی می‌باشد. جمله زیر به خوبی عاقبت تلخ متکی بودن به مراکز، تأسیسات و تجهیزات منحصر به فرد و نداشتن مراکز، تأسیسات و تجهیزات جایگزین را بیان نموده است.

«اگر قرار باشد درخت فقط یک گل دهد، این درخت همیشه مستعد دادن میوه تلخ است.»

❁ ۲۱- صرفه جویی نسبی در هزینه‌های تسلیحاتی

اقدامات پدافند غیرعامل موجب صرفه‌جویی نسبی در هزینه‌های تسلیحاتی کشور می‌گردد، یگان‌های نظامی برای حفظ بهتر تسلیحات سازمانی خود و کاهش آسیب‌پذیری آن‌ها در برابر تهدیدات تهاجمات دشمن، می‌باید ملاحظات پدافند غیرعامل از قبیل نامرئی سازی، مقاوم سازی، تهیه ماکت‌های فریب و... را در خصوص آن‌ها اعمال نمایند.

❁ ۲۲- کاهش آسیب پذیری تسلیحات نظامی

یادگیری روش کار با سلاح‌های انفرادی و سازمانی در حوزه‌های نظامی صرفاً پنبجاه درصد وظیفه یک سرباز و یا نظامی محسوب می‌شود و پنبجاه درصد وظیفه دیگر آن‌ها یادگیری آخرین روش‌های مخفی ماندن و پنهان‌سازی از دید بصری و سنجنده‌های مدرن شناسائی (هوائی، زمینی، دریائی و فضائی) دشمن می‌باشد، دیده نشدن و مخفی و پنهان و نامرئی سازی و فریب از جمله اصول و ملاحظات پدافند غیرعامل در جهت کاهش آسیب پذیری تسلیحات نظامی خودی و سالم ماندن نیروهای رزمنده در میداين نبرد می‌باشد. که در جنگ‌های گذشته و عصر حاضر به اثبات رسیده است.

❁ ۲۳- توجه کشورها به ایجاد موانع و سازه‌های دفاعی در حریم سرزمینی خود در قرن حاضر

با وجود گذشت چند هزار یا چند صد سال از ساخت و احداث موانع دفاعی از قبیل دیوارهای (چین، گرگان، اتلانتیک، آنتونین، اورلئان، بلفاست، لیما، زیگفرید، مراکش، ویتنام، لندن، اورشلیم، ماژینو و...) در طول تاریخ گذشته، کماکان در عصر حاضر نیز احداث این سازه‌ها و موانع دفاعی به علت اهمیت "امنیت مرزی" که یکی از مولفه‌های امنیت، ملی محسوب می‌گردد، ادامه یافته و در رویکردهای دفاعی کشورها، اهمیت و ضرورت خود را از دست نداده است به طوریکه در طول سال‌های اخیر شاهد ایجاد دیوارها و موانع دفاعی در بعضی از کشورهای دنیا از جمله احداث "دیوار دفاعی به طول ۹۰۰ کیلومتر در مرز مشترک عربستان و عراق توسط عربستان با هزینه هفت میلیارد دلار، احداث شهرک زیرزمینی در تل آویو جهت پناه دادن هئیت حاکمه این کشور در برابر حملات موشکی حزب ا... لبنان با هزینه ۲/۷ میلیارد دلار در سال ۲۰۰۷ و احداث دیوارهای دفاعی توسط ترکیه در مرزهای ایران به طول ۱۴۴ کیلومتر در سال ۹۵ و سوریه به طول ۹۱۰ کیلومتر می‌باشیم" هزینه احداث هر کیلومتر دیوار، ۱ الی ۱/۵ میلیون دلار برآورد شده است. گفتنی است که احداث سفارت جدید امریکا در لندن در سال ۲۰۰۸ با زیربنای ۸۰۰ مترمربع در سمت غربی رودخانه تایمز در ۱۲ طبقه، با اعمال موازین پدافندی و استانداردهای امنیتی غیر قابل نفوذ از قبیل (احداث لایه‌های دفاعی دژمانند) است که به گفته جیمز تیمبرلیک (James Timberlake) طراح و آرشیتکت این ساختمان، آنرا از قلعه‌های اروپائی الهام گرفته است. سفارت یاد شده دارای سازه‌های فولادی و سیمانی متوقف کننده کامیون ۸ تنی و دیوارهای سه لایه ضد انفجار می‌باشد. سفارت مذکور با هزینه ۱/۳ میلیارد دلار ساخته و احداث شده است

که گران‌ترین سفارتخانه دنیا محسوب می‌شود، این سفارت دارای هیچ حصار پیرامونی نمی‌باشد و به جای آن یک حوضچه خندق مانند در یک سمت آن تعبیه شده تا از ورود افراد از سمت رودخانه تایمز جلوگیری کند. طرف دیگر سفارت با حوضچه‌های عمیقی محافظت می‌شود. عمق و وسعت این خندق‌ها به گونه‌ای طراحی شده که بتواند خودروهای انتحاری احتمالی که به سمت سفارت حمله می‌کنند را سد و خنثی نماید. در قسمتی از این سفارت، صفحات خورشیدی برای تأمین برق در نظر گرفته شده است. ضمناً در این سفارت از قفس فارادی برای حفاظت در برابر اشعه الکترومغناطیسی (EMP) نیز استفاده شده است.

شکل شماره ۱۲- نمونه ای از ایجاد موانع و سازه های دفاعی در قرن حاضر (سفارت آمریکا در لندن)

شکل شماره ۱۳- ایجاد سازه های دفاعی جدید در مرز ترکیه و سوریه

۲۴- سرمایه گذاری اندیشمندان و عالمانه

میزان هزینه اقدامات پدافند غیرعامل نسبت به میزان خسارات، تلفات، پیامدها و نتایج ناگوار ناشی از وقوع تهدید بعضاً جبران ناپذیر آن، بسیار اندک است، از این رو اقدامات پدافند غیرعامل یک سرمایه گذاری اندیشمندان و عالمانه در جهت حفاظت از دارائی های ارزشمند حیاتی، حساس و مهم کشور در راستای رشد و توسعه اقتصادی و رفاهی و جلب اعتماد مردم با هدف تحکیم امنیت ملی کشور می باشد.

والسلام علیکم ورحمة الله وبرکاته

۱- منابع و مأخذ:

الف) منابع فارسی

- ۱- قرآن کریم ترجمه "آیت الله مکارم شیرازی"
- ۲- نهج البلاغه، ترجمه محمد دشتی
- ۳- سایت مقام معظم رهبری "Khamenehie.ir"
- ۴- پدافند غیرعامل در آموزه های دینی با نگاهی به آیه نفی سبیل - چاپ اول، موسسه انتشارات نبوی، تابستان ۱۳۹۵
- ۵- ظفری - حسین، معاهدات بین المللی و پیش بینی رفتار ایران تیرماه ۱۳۹۷، جامعه خبری تحلیلی (الف)
- ۶- جلالی فراهانی - غلامرضا، نشریه مرکز مطالعات فنی و مهندسی آذر ماه ۱۳۹۸
- ۷- موحدی نیا- جعفر، کتاب مفاهیم نظری و عملی دفاع غیرعامل، ناشر مرکز برنامه ریزی و تألیف کتاب های درسی معاونت آموزش و نیروی انسانی سپاه پاسداران، چاپ پنجم آبان ۱۳۸۵
- ۸- صالح نیا- علی بررسی نظری مفهوم امنیت ملی و ابعاد مختلف آن، دانشگاه امام صادق (ع) کنگره پیشگامان پیشرفت (۱۳۹۵)
- ۹- مجموعه مصوبات کمیته دائمی پدافند غیرعامل کشور، جلد اول و دوم، پاییز و دی ماه ۱۳۹۷

- 1-Edwards/P.N (2003). Infrastructure And Modernity : Force, Time And Social/Organization In The History Of Sociotechnical System , Masachosetts Institue Of Technology .
- 2-Resilience in Engineered Resilient system Randy. K. Buchanan, simons cristina H. rinadue
- 3-Hybrid War , Wikepedia, Free Encylopedia
- 4-Countering hybrid warfare mcdc 2017

